

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğr. Üyesi Engin Korkmaz
Hakkâri Üniversitesi, Çölemerik Meslek Yüksek
Okulu, Hakkâri-Türkiye
e-posta: enginkorkmaz@hakkari.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article
Geliş tarihi-Date of submission: 19. 05. 2024
Kabul tarihi-Date of acceptance: 06. 05. 2025
Yayın tarihi-Date of publication: 31. 05. 2025

Hakemlik-Review

Çift Taraflı Kör Dış Hakemlik
Double-Blind External Peer Review

Etik beyan/Ethics statement

Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyduklarını beyan etmiştir.
The author(s) declared that they complied with ethical principles during the preparation of the study.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir
No conflict of interest declared

Finansman-Grant Support

Fon, hibe veya destek alınmamıştır
No funding or support was received

Lisans- License

Feminist Kuram Bağlamında IŞİD Mağduru Êzidi Kadınlar Üzerinde Bir Araştırma Öz

Bu çalışmanın amacı, Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) esaretinde kalmış Êzidi kadınların 2014 yılında yaşadıkları olayları araştırmaktır. IŞİD, Êzidi kadınlara yönelik olarak tecavüz, kölelik ve insan onuruna yakışmayan filler gerçekleştirmiştir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, ABD vb. uluslararası örgüt ve ülkeler bu fiilleri “insanlığa karşı işlenmiş suçlar” kategorisine almış ve IŞİD’i terör örgütü listesine dâhil etmiştir. Araştırmanın verileri, Êzidiler üzerine yazılan kitaplar, makaleler ve uluslararası gazete haberlerine dayalı olan güncel alan yazından toplanmıştır. Bu alan yazının büyük bir kısmı, Êzidi toplumu içinde bulunmuş yazarların saha araştırmasına dayanarak yazdıkları Kürtçe ve İngilizce kaynaklardır. Araştırmada, “Êzidi kadınların güvenlikleri nasıl ihlal edilmiş?, Êzidi kadınlara yönelik şiddet içerikli davranışların arka planındaki temel faktörler nelerdir?” sorularına cevap aranmıştır. Araştırma verileri feminist kuram bağlamında analiz edilmiştir. Feminist kuramın temel felsefesi, “dünya düzeninin erkek egemen bakış açısı ile şekillendirildiği ve kadınların bu düzende arka planda tutulmaları gerektiği” fikrine eleştirel bir yaklaşım sunmaktadır. Savaş ve çatışmaların en büyük mağdurları kadınlar olduğu için kadınların geri planda bırakılmasının arkasındaki nedenlerin Êzidi kadınlar şahsında incelenmesi önem taşımaktadır. Sonuçta IŞİD tarafından kaçırılan kadınların yaşadıkları travmaların uzun süre devam ettiği, örgütün işlediği suçların sadece Êzidi toplumuna karşı değil de tüm insanlığa karşı işlendiği bulgularına rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Êzidi, IŞİD, Terör, Kadın, Feminizm.

A Research on Yazidi Women Victims of ISIS in the Context of Feminist Theory Abstract

The aim of this study is to investigate the events experienced by Yazidi women held captive by the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) in 2014. ISIS committed rape, slavery and acts incompatible with human dignity against Yazidi women. International organizations and countries such as the United Nations, the European Union, the United States, etc. have categorized these acts as "crimes against humanity" and included ISIS in the list of terrorist organizations. The data for the study was collected from current literature on Yazidis, which is based on books, articles and international newspaper reports. A large portion of this literature consists of Kurdish and English sources written by authors who have been in the Yazidi community and based on field research. The research sought to answer the questions of “How was the security of Yazidi women violated? What are the main factors behind violent behavior against Yazidi women?” The research data was analyzed within the context of feminist theory. The basic philosophy of feminist theory offers a critical approach to the idea that “the world order is shaped by a male-dominated perspective and that women should be kept in the background in this order”. Since women are the biggest victims of war and conflict, it is important to examine the reasons behind women being left in the background in the person of Yazidi women. As a result, it has been found that the traumas experienced by women abducted by ISIS have continued for a long time, and that the crimes committed by the organization are not only against the Yazidi community but also against all of humanity.

Keywords: Yazidi, ISIS, Terror, Women, Feminism.

Yazar Katkı Oranları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarımı/Conceiving the Study	Yazar-1 (%100)
Veri Toplama/Data Collection	Yazar-1 (%100)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%100)
Makale Yazımı/ Article Writing	Yazar-1 (%100)
Gönderim ve Revizyon/Submission and Revision	Yazar-1 (%100)

Atf- Citation (APA)

Korkmaz, E. (2025). Feminist kuram bağlamında IŞİD mağduru Êzidi kadınlar üzerinde bir araştırma. *İctimaiyat*, 9(1), ss 178-204. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1486440>

1. Giriş

Êzidi kadınlar konusuna geçmeden önce, IŞİD'in tarihsel ve ideolojik arka planına dair genel bir çerçeve çizmek gerekmektedir. IŞİD¹, tam olarak tanımlanmamış Selefi Cihadist, Sünni İslam'ın köktenci ve Vehhabi doktrinini takip eden bir örgüttür. El-Kaide örgütüne bağlı olarak kurulan IŞİD, başlangıçta Irak El-Kaidesi olarak adlandırılmıştır. Ebu Musab Ez-Zerkavi tarafından “Jama’at al- Tawhid wal-Jihad” ismiyle kurulan örgüt; Irak’taki koalisyon güçlerinin geri çekilmesini sağlamak, Şii etkinliğini yok etmek, şeriat kanunlarını hâkim kılmak ve Irak Hükûmetini düşürmek gibi amaçlarla ortaya çıkmıştır. Örgüt, bu amaçlarına ulaşmak maksadıyla toplumda korku ve endişe yaratacak şekilde katliamlar yapmak, bomba yüklü araçlarla saldırılar düzenlemek ve intihar bombacılarını kullanmak suretiyle birçok eylem gerçekleştirmiştir (Güller, 2014: 114’ten aktaran: Ünsal ve Olçar, 2019: 128; Çiçek, 2014). Ez-Zerkavi 2006’da öldürüldükten sonra örgütün başına sıra ile Ömer el-Bağdadi, Ebu Eyup el-Mısri ve Ebubekir el-Bağdadi (2010-2019) geçmiştir. Ebubekir el-Bağdadi hilafetini ilan etmiştir. Ebubekir el-Bağdadi’den sonra örgütün başına İbrahim el-Haşimi el-Kureyşi geçmiştir. Örgütün merkezi Suriye/Rakka olarak belirlenmiş ve temel sloganı: “*kalıcılık ve genişlemek (Baqiya wa tatamadad/remaining and expanding)*” olmuştur (Bunzel, 2015; Ketî, 2019; Acun ve Görücü, 2019; Kenane², 2011). IŞİD, 21. yüzyılda ortaya çıkan en tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. IŞİD, Suriye ve Irak başta olmak üzere farklı ülkelerde faaliyet göstermiştir. Örgütün gelir kaynakları Irak bankalarından elde edilen paralar, silah ve petrol satışı, vergi, fidye vb. olmuştur (Ünsal ve Olçar, 2019). IŞİD tarafından Êzidilerin yaşadığı birçok kasabada küçük yaşta kız çocuklarının militanlara açık artırmayla satıldığı pazarlar kurulmuş ve bu kadınların alıcıları genellikle internet üzerinden bulunmuştur (Graham Harrison, 2017).

IŞİD terör örgütünün Musul şehrini kontrol altına almasının ardından Ebubekir el-Bağdadi, 29 Haziran 2014 tarihinde Hadba minaresi olarak bilinen minarenin bulunduğu Ulu Nuri Cami’sinin kürsüsünden İslam halifeliğini ilan etmiştir. IŞİD, İslam devleti ilanının yanı sıra Irak ve Suriye’deki İslam devletinin adını da sadece İslam Devleti olarak değiştirmiştir (Al Qaidi, 2018: 74-75).

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi IŞİD, tarihsel süreçte farklı isimler kullanmıştır.

Tablo 1: IŞİD Selefi ve Halefi Örgütlerin İsim Listesi.

Örgütün ismi	Kurulduğu tarih
Jama’at al- Tawhid wal-Jihad	1999-2004
Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn	2004-2006
Mujahideen Shura Council	2006
Ed-Devletü'l-İslâmiyye fi'l-Irak	2006-2013
Ed-Devletü'l-İslâmiyye fi'l-Irak ve's-Şam ³	2013-2014
(DAEŞ)	
Ed Devlet'ül İslamiyye	2014 sonrası

Kaynak: (Ketî, 2019: 22; Eroğlu, 2018:10).

IŞİD’in simgesi olan bayrak, siyah olup üzerinde beyaz harflerle “Allah’tan başka ilah yoktur.” ve beyaz bir dairenin içinde de “Muhammed Allah’ın elçisidir.” ifadeleri Arapça olarak

¹Örgüt, 2013’ten önce farklı isimler kullanmıştır. Arapça kısaltması olan DAEŞ’in Türkçeleşmiş hali IŞİD olarak çevrildiğinden çalışmada IŞİD isminin kullanılması tercih edilmiştir.

² Sad Kenane (2011) adlı yazardan alınan referans, Hakkâri Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Cumali ÇAKMAK tarafından Arapça’dan Türkçeye çevrilmiştir.

³ Bu kaynaktaki isimlerin bir kısmı İngilizce olmasına rağmen tabloda tutarlılık olması için İngilizce yazılmış isimler Arapça’ya çevrilmiştir.

yazılmıştır. IŞİD'in genel ideolojisi; insanları diri diri yakma, metal ve demirle güçlendirilmiş intihar yelekleri ile patlama yapma, canlı kalkan yapılan yaşlı kadınlar vb. insanlık dışı fiiller üzerinden şekillenmiştir (Acarer, 2017: 14).

Bu bağlamda Irak toprakları içinde yaşayan Êzidi halkı, IŞİD'in öncü hedeflerinden birisi olmuştur. 2014 yılının ağustos ayında; Êzidilerin büyük çoğunluğu örgütün korkusundan dolayı evlerinden kaçtığı gibi bunlardan bir kısmı öldürülmüş veya kaçırılmıştır (Goodman vd., 2020). Êzidiler, inançlarına bağlı ve bu inançları kimlikleri ile bütünleştirmiş bir topluluktur. Bu araştırmanın bulgularından da anlaşıldığı gibi IŞİD, Êzidi halkını "kafir, sapkın ve İslam karşıtı" olarak görüp onları ortadan kaldırma çabası içine girmiştir. Örgüt, Êzidi halkının can ve mallarını kendisine "ganimet" olarak görüp başta Êzidi kadınlar olmak üzere öldürmediği kişileri köleleştirip bunlar üzerinden insan ticareti yapmıştır. Avrupa devletleri ve Amerika (ABD) başta olmak üzere uluslararası koalisyon güçlerinin önderliğinde IŞİD'e karşı birlik oluşmuş ve örgütün kaynakları kurutulmaya çalışılmıştır. Uluslararası koalisyon desteği ile Irak ve Suriye'de örgütün varlığı zayıflamasına rağmen, örgüt tamamen ortadan kaldırılamamıştır. ABD, Kanada, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), başta olmak üzere birden çok ülke ve uluslararası örgüt IŞİD'i terörist örgütler listesine dâhil etmiştir (Ünsal ve Olçar, 2019: 128).

Örgüt, 2014'te işgal ettiği Musul'dan 2017'de çıkartılmıştır. Suriye'de ise Rusya ve İran'ın karadan ve havadan desteği ile örgütün elindeki Deyrezzor, Mayadin ve Ebu Kemal gibi yerler alınca örgütün gücü zayıflanmıştır (Ersöz ve diğ., 2019). IŞİD terör örgütü, 2022 yılına kadar Kuzeybatı Irak ve Kuzey Suriye'nin doğusunda seyrek de olsa aktifliğini sürdürmüştür. Örgütün lideri Ebubekir el-Bağdadi'nin ABD tarafından 2019'da İdlib yakınlarında kısırılması üzerine Bağdadi'nin intihar yeleğini patlatarak yaşamına son verdiği iddia edilmiştir. 2019 Ekim'inden itibaren Bağdadi'nin yerine İbrahim el-Haşimi el-Kureyşi geçmiştir. El-Kureyşi de 2022'de Amerika tarafından gerçekleştirilen bir operasyonla öldürülmüştür (Sönmez ve Duran, 2022). 2014 yılının Ağustos ayında IŞİD mensupları, Êzidi Kürtlerin yaşadığı Şengal, Şeyhan, Laleş gibi yerleşim alanlarına saldırılar başlatmıştır. Bu saldırılar, Êzidi köyleri üzerine olduğu için Êzidi sivil birlikleri ile Kuzey Irak Kürt Bölgesi'ne bağlı Peşmergeler belirli bir süre bu örgüte karşı mücadele vermişlerdir. Ancak örgütün asker sayısının fazla olması ve teçhizatının güçlü olması, söz konusu mücadelenin kısa sürmesine ve verilen direnişin kırılmasına sebebiyet vermiştir (Goodman vd., 2020). Mesut Barzani'ye (2021: 49-50) göre Irak Hükûmeti, Kürt Bölgesi'ne silah ambargosu uygulamış; ayrıca ABD, başka ülkelerden Kürt Bölgesi'ne silah satışını engellemiştir. Bu nedenle Peşmerge, IŞİD militanlarına karşı başlangıçta yeterli mücadeleyi verememiştir. Ayrıca Êzidi merkezi olan Şengal, Peşmerge mevzilerinden 70 kilometre uzaktaydı. Bu anlamda oraya destek gitmesi gecikmiştir. Nitekim örgüt Ağustos 2014'te Şengal'i işgal etmiştir. Fakat her türlü engellemelere ve eksikliklere rağmen Peşmerge örgüte karşı büyük bir mücadele vermiştir. Örgüt işgal ettiği Şengal'deki erkekleri ve yaşlı kadınları diğerlerinden ayırıp bunların bir kısmını toplu katletmiş, bir kısmını da oluşturduğu hapisanelere koymuştur. Çocuklar ve genç kadınlar ise örgüt mensupları tarafından alıkonulmuştur. Alıkonulan kadınlar, örgüt mensupları tarafından köle yapılmış ve bu kadınlar satılmıştır. Söz konusu kadınlarla olan küçük çocuklar da annelerinin karşılaştıkları kaderin sonucu olarak açlık, hastalık, soğuk hava ve kötü yaşam koşullarında hayata tutunmaya çalışmışlardır.

Bu araştırmanın verileri, alan yazın bağlamında toplanmıştır. Toplanan verilerden elde edilen bulgular, feminist teori bağlamında analiz edilmiştir. Araştırmanın özet bölümünde verilen temel sorulara bağlı olarak "Êzidi kadınların IŞİD saldırıları sırasında maruz kaldıkları fiziksel, cinsel ve

psikolojik şiddetler ile bunların arkasındaki ideolojik, dini ve politik faktörler nelerdir? IŞİD mağduru Êzidi kadınlarına yönelik kurtarma ve rehabilitasyon süreçleri nasıl işlemiştir?” gibi alt sorularla da konu araştırılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak IŞİD saldırıları sırasında Êzidi kadınların maruz kaldıkları şiddet, tecavüz ve güvenlik ihlallerinin arkasında radikal dini baskılar, politik amaçlar ve ideolojik dayatmalar tespit edilmiştir. IŞİD, Êzidileri "kâfir" olarak nitelendirerek onların yok edilmeleri gerektiğini savunan bir inanç sistemini benimsemiştir. Ayrıca örgüt, Êzidi kadınları cinsel kölelik ve zorla evlilik gibi uygulamalara maruz bırakmıştır. Bu uygulamaların ideolojik temeli, kadınları savaş ganimeti olarak gören bir anlayışa dayanırken; politik olarak ise bölgedeki etnik ve dini çeşitliliği yok etmeyi hedeflemiştir. Ayrıca, kadınlara yönelik bu saldırılar, toplumun kültürel ve sosyal yapısını çökertmeyi amaçlayan bir strateji olarak kullanılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde, bu araştırmaya benzer olan; ancak yöntemsel açıdan farklılık gösteren üç çalışma tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi, Shaker Jeffrey ve Katharine Holstein (2020) tarafından yapılan “Shadow on the Mountain: A Yazidi Memoir of Terror, Resistance and Hope” isimli çalışmadır. Shaker Jeffrey, bizzat Êzidilerin karşılaştığı sorunları onların içinde yaşayarak deneyimlemiş ve deneyimlerini Katharine Holstein ile yazmıştır. Bu çalışmada, IŞİD’in Şengal’i işgal ettiği süreçte yaşanan trajediler kaleme alınmıştır. Jeffrey, ABD ile Êzidiler arasındaki bağlantıları sağlayarak Êzidilere havadan lojistik destek yapılmasını sağlamıştır. Bu çalışma, bir anı kitabı olarak kronolojik bir tarihten ziyade, acımasız savaşların yaşandığı bir dönemde çocukluktan yetişkinliğe uzanan bir yolculuğu anlatmaktadır. İkinci çalışma, Elizabeth Schmermund (2018) tarafından yazılmış “ISIS and The Yazidi Genocide In Iraq” isimli çalışmadır. Bu çalışma, Irak ve Êzidiler hakkında genel bilgi vermenin yanı sıra Êzidilerin IŞİD’in elinde maruz kaldıkları şiddeti anlatmaktadır. Çalışmada, IŞİD’e karşı savaş ve küresel mülteci krizi devam ederken gerçekleşen nefret ve ayrımcılık politikaları üzerinde durulmaktadır. Üçüncü çalışma ise Father Patrick Desbois ve Costel Nastasie’nin (2018) yaptığı “The Terrorist Factory: ISIS, the Yazidi Genocide and Exporting Terror” adlı çalışmadır. Bu çalışmada; Êzidi soykırımı, bu soykırımın Batı için taşıdığı terör tehdidi ve bu tehdide karşı oluşan bakış açısı anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada, Êzidi toplumunun karşılaştığı sorunlar tanıklıklarla yazılmıştır. Yapılan bu çalışmanın sözü edilen üç çalışmadan farkı, alan yazından toplanan verilerin bilimsel bir teori ile analiz edilmesidir.

2. Araştırmanın Metodu

Bu araştırmanın verileri, IŞİD tarafından tutsak edilmiş kadınlar üzerine yazılmış kitap, makale ve gazete haberlerinden elde edilmiştir. Bu çalışma için Kuzey Irak Kürt Bölgesi’ndeki kütüphanelerde araştırmalar yapılmış, örgüt tarafından özgürlükleri kısıtlanan kadınlarla yapılan mülakatların yazıldığı kitaplara başvurulmuştur. Söz konusu kitaplarda konu ile ilgili İngilizce, Arapça ve Kürtçe yazılmış veriler, bu araştırmanın yazarı tarafından Türkçeye çevrilip akademik formatta yazılmıştır. Bunun yanında Êzidi kadınları üzerine yazılmış makalelere ulaşıp araştırma zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Alan yazın ile toplanan veriler üzerinden doküman analizi yapılmıştır. Yazılı metinlerin taranmasına bağlı olan doküman analizinde; araştırılan konu ile ilgili elektronik ve basılı kaynak bulma, mevcut metinleri inceleme ve değerlendirme söz konusudur (Bowen, 2009; Karasar, 2005). Çalışmada kullanılan mülakatlar; kitap, gazete ve makalelerin yazarları tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, alan yazında topladığı verileri feminist kuramın ilkeleri bağlamında değerlendirmiştir. Bu araştırmada, ikincil veri toplama yöntemi kullanıldığından etik kurul onayı almaya gerek duyulmamıştır.

3. Kuramsal ve Kavramsal Olarak Feminizm

Bu başlık altında, feminizm kuramı çalışma sınırlarına riayet edilerek genel çerçeveden ele alınmıştır. Feminizm kuramı, 1790'larda İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Bu kuramın temel felsefesi, toplumsal yaşamın her alanının erkek bakış açısı ile dizayn edildiğine yöneliktir. Feministlere göre kadının bakış açısı, düşüncesi ve kadının toplumsal meselelerdeki değişim ve dönüşüm gücü erkekler tarafından göz ardı edilmektedir. Feministler, devletlerin eril veya ataerkil anlayış ile kurulduğunu buna bağlı olarak uluslararası münasebetlerin de söz konusu anlayış çerçevesinde değerlendirildiğini ifade etmişlerdir (Koyuncu, 2013: 93-94). 1792'de Mary Wallstonecraft tarafından İngiltere'de "A Vindication of the Rights of Woman" ya da Türkçesi ile "Kadın Haklarının Korunması" eseri ile ortaya atılan feminizm kavramı, kadının sosyal hayattan yalıtılmışlığına karşı bir çılgılık olarak ortaya çıkmıştır. Wallstonecraft'ın yazdığı eserde kadının erkek egemen sistemden çıkmasının yolu eğitim olarak görülmüştür (aktaran: Altınsoy, 2022: 125). J. Ann Tickner'e göre, dünya politikasında prensler hâkimdir, prensesler de onlara tabi olur veya prensesler göz ardı edilir (Tickner, 1999). Ayrıca Kenneth Waltz (2001), Niccolo Machiavelli (2001) ve Thomas Hobbes gibi yazarlar da politika analizlerinde, uluslararası ilişkilerde belirleyici unsurun "prensler" olduğunu, "prenselerin" ise görmezden gelinip hane halkının hizmetinde ve geri planda olduğunu söylemişlerdir. Feminist teori iki ayrı özellik üzerinden şekillenmiştir. Birincisi kadın ve erkeklerin doğaları gereği birbirlerinden ayrı olması, ikincisi kadın ve erkekler arasında fiziksel ve yapısal farklılığın olmasıdır (Brown, 1998). Bu anlamda feministler, cinsiyet kavramını iki farklı manada tanımlamıştır: Birincisi İngilizce "sex" olarak yazılan biyolojik farklılıkları, ikincisi "gender" olarak yazılan toplumsal cinsiyet farklılıklarıdır. Biyolojik farklılıklar doğuştan gelirken, toplumsal cinsiyet farklılıkları öğrenilen ve sosyalleşme ile kazanılan, kadın ve erkek arasındaki toplumsal rolleri gösteren farklılıklardır (Nalbant ve Korkmaz, 2019; Heywood, 2010). Birinci dalga feminizm ya da liberal feminizm, kadın-erkek eşitliği vurgusuyla başlamıştır. Liberal feministler, kadınların erkeklerle eşit ekonomik ve siyasi haklara sahip olmasını savunmuştur. İkinci dalgada feministler cinsiyet ayrımcılığının kaldırılması konusunda toplumun her kesimine yönelik yoğun çaba göstermişlerdir. İkinci dalga feminizm özellikle Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözünde anlam bulmuştur (Heywood, 2010; Beauvoir, 2019). Üçüncü dalga feminizmde, cinsler arasındaki radikal farklılıkları merkeze alarak feminizmi çeşitlendirmiştir (Dikici, 2016:523). Ayrıca üçüncü dalga süreci ile cinsiyet, din, renk, ırk, kültür vb. kimlikler üzerinden tartışmalar yapılmıştır (Erol, 2021: 32-36). Günümüzdeki dördüncü dalga feminizm ise dijital çağın getirmiş olduğu imkânlardan yararlanılarak örgütlenen kadınların sosyal medya aktivizmidir. Bu süreçte kadınlar televizyon, tablet gibi dijital araçlar sayesinde sosyal medya üzerinden örgütlenip haklarını daha iyi savunup ve geniş kitlelere haykırabilmektedirler (Kowalska, 2017:14-18).

Feminist teorinin öne çıkan üç tür yaklaşımı vardır. Bunlar: evrenselcilik, farklılıkçılık ve queer yaklaşımlardır. Evrenselcilik yaklaşımında kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farklılığı önemli değildir. Cinsiyet farklılığı güç ve tahakkümden gelir, yapılması gereken bu farklılığı toplumdan kaldırmaktır. Farklılıkçılık yaklaşımında, iki cinsiyetin varlığı kabul edilir ve bunların birlikte ortak yarara dayanan bir dünyayı inşa etmeleri beklenir. Queer yaklaşımında ise cinsel kimliklerin ortadan kaldırılması gerekir. Cinsler arasında geçişkenlik olduğundan kadın ve erkeğin kategorileştirilmesi anlamsızdır. Bu yaklaşımda lezbiyen, biseksüel, gey, heteroseksüel gibi farklı cinsel eğilimlerde bulunan insanlar arasındaki farkın olmaması gerektiği savunulur (Butler, 2004; Kristeva, 2014).

Feminizm, 1980'lerde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplini içinde yer almaya başlamış bir kuramdır. Bu kuram; erkek alanı olarak görülen “yüksek politikayı” (high politics) oluşturan devlet yönetimi, güç dengesi, askeri çatışma ve güvenlik gibi konular; ile kadın alanı olarak görülen “alçak politika” (low politics) bağlamında değerlendirilen bireyler arası ilişkiler, çevre hakları, aile hayatı gibi mahalli ayrımlar yaptığı için eleştirilmiştir (Atmaca ve Gözen Ercan, 2018: 24; Aydın, 1996: 111). Alçak politika olarak değerlendirilen çevre, insan hakları, azınlık hakları, göç, silah kaçakçılığı, cinsiyet ayrımcılığı, uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi konular feminizmin ilgi alanındadır (Koyuncu, 2013: 96).

Feministler şiddet konusunda ikili bir ayrımında bulunur. Bunlar fiziksel şiddet ve yapısal şiddettir. Fiziksel şiddet x'in y'ye karşı doğrudan yaptığı fiziki müdahaledir. Bireyi kasten hasta etme, bireye psikolojik baskı uygulama, bireyi temel ihtiyaçlardan yoksun bırakma gibi davranışlar yapısal şiddete girmektedir. Ayrıca ekonomik, kültürel ve hukuki anlamda bireyi yoksun bırakma da yapısal şiddet türlerindendir (Tickner, 1999; Tickner, 2001). Mesela savaşlarda savaş açılan ülkenin kadınlarına tecavüz edilmesi olağan bir eylemdir. Çünkü kadın bedeni, elde edilen toprağın bir parçası olarak kabul edilmektedir. Kadınlar, düşmanın gelecek nesillerini doğuran ve ait olduğu düşman kültürü taşıyan bireyler olmalarından dolayı da şiddete maruz kalmaktadırlar (aktaran: Özdemir, 2015: 311). Kadınlar, savaş boyunca erkek egemen zihniyette sahip olunan bir obje olarak görülmesinin yanında cinsel şiddete uğrayarak kadın olmanın bedelini vermişlerdir (Altınsoy, 2022: 119). Kierkegaard, kadınlar için şu söz kullanmıştır: “Kadın olmak ne talihsizliktir! Fakat kadın olmanın en büyük talihsizliği, bunun bir talihsizlik olduğunu anlamamaktır” (Beauvoir, 2019: 6). Savaşlar genellikle cinsiyet üzerinde farklı etkiler yaratır. Kadınlar ve çocuklar savaşın en savunmasız grupları arasında yer alır. Savaş koşulları altında; cinsel şiddet, zorla göç, ayrımcılık ve kaynaklara erişimdeki eşitsizlik gibi sorunlar ortaya çıkar. Bu sorunların en öndeki mağduru kadınlardır.

Feminizmin en çok ilgilendiği alanlardan birisi güvenlidir. Feministlere göre kadınların mevcut şartlarda güvenliklerinin nasıl ihlal edildiği, kadınların bir meta olarak görülmesi, kadına şiddet gibi hususların arka planında ataerkil zihniyetin getirdiği güvensizlik politikası yer almaktadır. Öte yandan güvenlik sadece askeri ve siyasi olarak ele alınmamalıdır. Güvenliğin kimlikle ilgili sosyal yönü var ve bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin de analizlere dâhil edilmesi gerekir (Koyuncu, 2013: 100). Mary Schneider'a göre Yunanlılar, Antik Çağda işgal ettikleri yerlerin kadınlarına tecavüz etmişlerdir. Bu durum onların egemenliğinin göstergesi olmuştur. Yunan askerleri kadınları eş, cariye, köle ve savaşın ganimeti olarak gördükleri için onlara tecavüzü kendilerine hak olarak bilmişlerdir. Aynı şekilde Ortaçağda Avrupa'da da kadınlara savaş ganimeti olarak tecavüz edilmesi askerlere mubah görülmüştür (Schneider, 2007: 921-922). Christopher Cremer'e göre kadınların metalaştırılması, kadınlara tecavüz edilmesi psikolojik bir savaş taktiği olarak rakibe karşı kullanılmaktadır (Cremer, 2006). Kadınlar, erkeklerin çalışma ve yaşam koşullarında karşılaştıkları acizliğin ve biriktirdiği öfkenin hedefi olmaktadır. Marksistlere göre kadının kurtuluşu ekonomik ve toplumsal sınıfların özellikle de kapitalizmin ortadan kaldırılması ile mümkün olacaktır. Radikal feminizme göre, kadının üzerindeki baskı ve onun sömürülmesinin arkasındaki temel neden kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılıktır. Bunun yanında radikal feminizme göre ataerkil sistem kaldırıldığında kadın kurtulacaktır (Naiman, 1988: 15-18). Radikal feminizm sadece kadınların kadın olarak (işçi olarak değil) ezilmelerine karşı çıkan bir yaklaşımdır (Kreps 2010: 49).

Kadınların haklarını koruyan birtakım uluslararası belge ve sözleşmeler vardır. 1907 Lahey Sözleşmesi ve ilgili yasal düzenlemelere göre kadın haklarının korunması için “aile onuru ve haklarına saygı duyulmalıdır” hususu vurgulanmıştır. 1949 Cenevre Sözleşmesi, 1974 Kadın ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirge ve 1977 protokolü ile silahlı çatışma dönemlerinde hasta, yaralı ve gemi kazası geçiren savaşçıların, sivillerin ve savaş esirlerinin tedavisi gibi hukuki düzenlemelerle insan hakları ve onuru güvence altına alınmıştır. BM, kadın güvenliğinin sağlanması ve haklarının korunmasına azami derece önem verilmesi gibi hususlar 2000 yılında çıkarılan 1325 sayılı karar ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu yasal mevzuatlarda kadın ve çocuklara yönelik cinsel şiddet dâhil her türlü suç yasaklanmıştır. 2001 BM raporunda, Responsibility to Protect (Sorumluluk ve Koruma, R2P) insanların soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, etnik temizlikten koruma sorumluluğu, 2005’te BM Dünya Zirvesi Sonuç Belgesinde (138 ve 139. paragraflar) küresel bir ilke olarak kabul edilmiştir. BM Güvenlik Konseyinin 1325 sayılı kararında, “Kadınlar, Barış ve Güvenlik” (Women, Peace and Security, WPS) teması ile kadınların güvenliğine dair alınan önlemler, 2015 yılında alt bentlerle desteklenmiştir (Aydın Koyuncu, 2012: 112-113; Atmaca ve Gözen Ercan, 2018: 27-29; Schneider, 2007: 923-927). Gerek Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu gerekse 1325 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, kadınların çatışma sonrası karar alma sürecine katılmaları konusunda ilgili maddelere yer vermektedir. Bu kurumlara göre kadınlar ve kız çocukları cinsiyetleri bağlamında silahlı çatışma ve terörizmden erkeklere göre daha çok etkilenmektedirler. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet bakımından kadınların güvenliği, toplum içinde güçlendirilmeleri ve barış inşasında karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanması için hükûmetlerin gerekli önlemleri almaları gerektiğini belirtilmiştir (Özdemir, 2015: 316).

Bu araştırmaya konu olan IŞİD terör örgütü, “İslam adına savaştığını ve İslam Devleti kurmak istediğini” iddia etmiştir. Fakat yapılan bilimsel çalışmalarla, örgütün gerçekleştirdiği faaliyetlerinin tamamen İslam dışı olduğu görülmüştür. Bu bakımdan örgütün kadınlara yönelik olumsuz fiillerinin anlaşılması için İslamî feminizm konusuna değinmekte de fayda vardır. 1990’lı yıllardan itibaren İslami feminizmi savunan kadınlar hareketi ortaya çıkmış ve bunlar seküler Müslüman kadınlardan farklı olarak kadının toplum içindeki konumuna önemli katkılar sunmuşlardır. Aslında feminist kadınlar, 19. yüzyılda Mısır’da ortaya çıkmış İslamcı feminist tartışmalardan da etkilenmişlerdir. Amina Wadud Muhsin, Asma Barlas, Aziza el-Hibri, Hidayet Şefkatli Tuksal gibi isimler, Müslüman kadınların kimliği ve haklarına yönelik çalışmalar yapmışlardır. İranlı akademisyenlerden Afsaneh Najmabadeh ve Ziba Mir-Hosseini, İran’da İslamî feminizm teriminin yükselişi ve kullanımı gibi hususları Shahla Sherkat’ın 1992’de kurduğu Tahran kadın dergisi olan Zanan’da açıklamışlardır. Ayrıca Suudi Arabistanlı bilim adamı Mai Yamani, İslamî feminizm terimini 1996 tarihli “Feminizm ve İslam” isimli kitabında kullanmıştır. Zanan dergisi dışında da İslami kimliğini feminizm ile bütünleştiren dergi ve gazeteler vardır. Bunlar: Sister In İslam (SIS), Musawah Hareketi ve Women Living Under Muslim Laws (WLUML), Barselona’daki Groupe International d’Etude et de Réflexion sur la Femme en Islam (GIERFİ), Afganistan kökenli Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (RAWA), New York’taki Women’s Islamic Initiative in Spirituality and Equality (WISE) gibi dergi ve gazetelerdir (Badran⁴, 2002; Tunç, 2018: 237). İslamcı feminizmi savunan bu kadınların yoğunlaştığı temel konu, din ve gelenek içinde kadının durumunu eleştirel bakış

⁴ Margot Badran, Hristiyan olmakla birlikte İslam’ın, feminizm karşıtı olmadığını ısrarla savunan bir yazardır. Badran, böylece İslamî feminizmin en büyük kuramcılarından sayılmıştır (Tunç, 2018:238).

açısı ile değerlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ön plana çıkararak ataerkil aile yapısını sorgulamaktır. Bunlar yapılırken Ku'ran-ı Kerim ve diğer dinî metinler temel referans kaynağı olmuştur. İslamî feminizm kadın ve erkeklerin eşit olduğuna işaret etmiş ve bunu Kur'an-ı Kerim'in Hucurat suresinin 13. ayeti ile Nisa suresinin 1. ayetine dayandırmışlardır⁵. Ancak İslamcı feministler buradaki eşitlik anlayışının ataerkil düşünce ve uygulamalarla engellendiğini ifade etmişlerdir. Bu ataerkil bakış açısının kaynağı toplumsal gelenekler olarak gösterilmiştir. Oysa Asr-ı Saadet Dönemi'nde cinsiyet eşitliğine vurgu yapılmıştır. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'in "kadın dostu" bir bakış açısı ile yeniden yorumlanmasından yana olmuşlardır. Malezya'da faaliyet gösteren "Sisters In İslam" grubu, kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılığın İslam'a aykırı olduğunu savunmuştur. Dahası Kur'an'da cinsiyet eşitliğine yönelik birden çok vurgu olduğunun altı çizilmiştir. İslamî feministlerin temel eleştirisi de İslam tarafından kadına verilen hakların kadının içinde yaşadığı toplum tarafından elinden alınmasıdır (Güç, 2008). İslamî feministlere göre İslam dini kadın ve erkek eşitliğini önemseyen bir din olmuştur. Nitekim bu çalışmada delil olarak gösterilen birkaç ayet ile de İslamî feministlerin görüşleri teyit edilmiştir.

4. Êzidi Toplumuna Tarihsel Bir Bakış

Bu başlık altında, araştırmanın üzerine bina edildiği temanın sınırlarını aşmamak üzere Êzidi toplumu; din, inanç, etnik ve sosyal yapı bağlamında tanıtılacaktır. Êzidiler, Kürt dilinin Kurmanci lehçesini konuşan ve tarihsel olarak birçok Orta Doğu ülkesine (Irak, Suriye, Türkiye, Ermenistan) yayılmış küçük bir etno-dinsel azınlıktır. Êzidilerin dünya çapındaki toplam nüfuslarının 800.000 ile 1.000.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Êzidi nüfusunun çoğu Kuzey Irak'ın Duhok kentine bağlı Sincar veya Şengal dağı ve çevresindeki köylerde yaşamaktadır (Goodman vd., 2020: 614; Kizilhan & Noll-Hussong, 2017: 198). Êzidiliğin kökenleri konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bazı yazarlara göre inancın ana kökleri, eski Mezopotamya kültürüne dayanmaktadır. Diğerlerine göre Êzidiliğin kökeninde Gnostisizm'in ve özellikle Maniheizm'in etkileri vardır. Bir başka düşünce ise Êzidilik inancının kökeninde Ariani⁶ halkların inançları olan Mazdaizm, Mitraizm gibi inançlar vardır. Avrupalı bazı yazarlar da Êzidiliğin, İslam'ın bir kolu olduğunu düşünmüşlerdir. Son görüşün geniş çapta terk edildiğini söylemek yanlış olmaz. Êzidilik üzerine çalışan araştırmacıların çoğu, kökeni ne olursa olsun, İslam öncesi Kürt dinî geleneklerinin Êzidiliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı konusunda hemfikirdir. Ancak Êzidilik tarihindeki belirleyici olaylardan birinin MS 12. yüzyılın ilk yıllarında mistik bir âlim olan Adi b. Müsafir'in Kürtlerin yaşadığı bölgelere gelişi olarak bilinmektedir. Adi b. Müsafir, 1070'lerde Şam'ın Balbek (Ba'lebek olarak da bilinir) nahiyesinin Beytifâr köyünde doğmuştur. Daha sonra şeyhlik mertebesine ulaşacak olan Adi b. Müsafir, otuzlu yaşlarda Bağdat'a gidip Abdülkadir Cili, Abdülkadir Şehrizori, Ebu'l-Vefa Hulvani, Abdülkadir Sühreverdi (ö. 563/1168) gibi âlimlerin yanında eğitim görmüştür. Adi, daha sonra Hakkâri ve Musul arasındaki Laleş'e giderek burada mistik arayışlarını sürdürmüştür. Adi, burada çile doldurup nefsini terbiye etmeye çalışmıştır. Adi b. Müsafir, Laleş'te zaviye kurup

⁵ Hucurat 13: "Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır." denilmiştir. Nisa 1: "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbimize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir" denilmiştir (<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir>).

⁶ Ari halklar: Kürt, Pers, Beluci, Afgan, Tacik, Hindi gibi halklardan oluşmaktadır (Kakeyi, 2009: 30).

hırka giyerek şeyhlik mertebesine ulaşmıştır. Şeyh Adi'nin irşat faaliyetlerine başlamasıyla dönemin bütün şeyhleri onun mertebesini kabul etmiş ve birçok veli ona öğrenci olup ondan icazet almıştır. Şeyh Adi'nin birden çok eseri ve kerametinin olduğuna inanılmaktadır. Şeyh Adi; züht, takva ve iman ehli olup insanlara Allah'a ve Kur'an'a bağlılığı telkin etmiştir. Şeyh Abdülkadir Geylani onun için "Eğer peygamberlik çalışarak alınan bir mertebe olsaydı Şeyh Adi b. Müsafir şüphesiz bu mertebeye ulaşırdı" demiştir. Adeviyye veya Sohbetiyye adında bir tarikat kuran Şeyh Adi, 1161'de vefat etmiş ve Laleş'te kendi yaptırdığı zaviyeye defnedilmiştir (Allison, 2001; Bozan, 2012; Bulut, 2002; Gülnihal, 2018; Turan, 1993).

Şeyh Adi, evlenmeden ölmüş ve onun yerine yeğeni Sakhr Abu1-Barakat geçmiştir. Sakhr Abu1-Barakat ölünce yerine 1221 yılında Moğollar tarafından idam edilen oğlu Adi II geçmiştir. El-Hasan'ın (Hasan b. Adi, Şeyh Sin, Şeyh Hüsen) yönetimi altında, Kürtçe fikir ve tutumların yerel dini geleneğin bir parçası olarak yeniden ortaya çıkmaya başladığı görülmüştür ve sonunda dinî gelenek topluluk kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Örneğin grubun dini liderleri, başlı başına bir ibadet nesnesi olarak görülmeye başlanmıştır. Şeyh Adi'den sonra ona tabi olanlar iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup, azınlıkta olup İslam şeriatına bağlıdır. İkinci grup ise aşırılıklara meyil edip diğer grupla çekişme ve çatışma içinde Êzidiliğin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bazı Sünni Kürtler, Êzidilerin İslam esaslarını ortadan kaldırdığını gerekçe göstererek Êzidilerin oturduğu yerleri basıp bazılarını öldürmenin yanında Şeyh Adi'nin Laleş'teki mezarını da tahrip etmişlerdir (Ak, 2024: 55-58; Kreyenbroek ve Rashow, 2005: 20-21; Turan, 1993: 14-20).

Yukarıda söz edilen El-Hasan'ın vefatından sonra onun oğlu ve halefi Şerfeddin, 1257/1258'de Moğollara karşı yapılan savaşta öldürülmüştür. Şerfeddin'in yerine, Moğollarla arası iyi olan amcasının oğlu Fahreddin geçmiştir; ancak 1275'te Fahreddin, diğer kardeşi Şemseddin'in isyanıyla karşı karşıya kalmıştır. Fahreddin, kardeşi Şemseddin'i yenip onu Suriye'ye sürgün etmiştir. Adeviye tarikatının sonraki durumu hakkında pek bir malumat olmasa da Adeviye tarikatı mensupları komşuları tarafından öldürülmüş, kutsal mekânları tahrip edilmiştir (Kreyenbroek ve Rashow, 2005: 20-21).

Êzidi yazar Şemal Xemo Xıdır'ın farklı kaynaklardan aktardığına göre:

"Êzidi tarihi üzerine üç görüş mevcuttur: Birincisi, Êzidi tarihinin Sümerlere kadar uzandığına yöneliktir. İkinci görüşe göre Êzidilik, bağımsız bir inanç olup kökeni Zerdüştlüğe (Zoroasterizm) dayanmaktadır. Üçüncü görüş ise Êzidiliğin Müslümanlıktan ayrılan bir grup olduğuna yöneliktir. Yazara göre bu üç görüşün de gerçeklik payı yoktur. Êzidilik kadim bir Kürt inancı olup Kakeyilik ve Kızılbaşlık ile ortak noktalara sahiptir. Êzidiler bağımsız bir kişi, aile veya aşirete mensup ve dinleri üzerinde varlık göstermiş bir topluluktur. Êzidi ismi üzerinde üç farklı söylem vardır ve bu söylemler birbirlerine yakındır. Birinci söyleme göre Êzidi ismi, Yezid'e ya da Muaviye oğlu Yezid'e dayanmaktadır. İkincisine göre bu isim İran'daki Yezd şehriden gelmektedir. Son söyleme göre ise gerçek isim "Êzidi"⁷ olup Yezdan, Yêzdan veya Ezda kelimelerinden türemiştir" (Xemo Xıdır, 2022: 17-18).

Sonuç olarak yukarıdaki tüm bu kelimeler Êzidi şeklinde kısaltılmıştır. Êzidi kelimesinin türediği Ezda kelimesi "ez (ben), da (yarattı)" yani Allah tarafından yaratılan manalarına gelmektedir (Sular, 2019: 96; Tosinê Reşid, 2010). Êzidiler, bu son isimlendirmenin gerçek olduğunu ve isimlendirmenin Allah tarafından yaratılan manasına geldiği üzerinde görüş birliğine

⁷ Êzidi ismi diğer isimlere göre hem akademik yazında hem de söz konusu halkın günlük pratiklerinde ön planda olduğu için bu çalışmada da "Êzidi" kelimesi kullanılmıştır.

varmışlardır. Êzidilerin, Yezid gibi Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin ve yanındaki onlarca kişiyi katleden birinden gelmeleri akıldışı olarak nitelendirilmiştir (Xemo Xıdır, 2022). Nitekim Kürtler üzerinde önemli çalışmaları olan Muhammed Emin Zeki Beg de Êzidilerin Yezid ile irtibatlandırılmasının akli ve nakli delillerden uzak olduğunu ifade etmiştir (Zeki Beg, 2018: 275). Kürtler günümüzde vefat eden birisi için “Yezdanê mezin rehma xwe lê biket” yani “Yüce Allah rahmet eylesin.” cümlesini kullanmaktadır. Bu cümledeki Yezdan (Yê ez dayî/beni yaratan) kelimesi Allah adının yerine kullanılmıştır.

Êzidi dini; tek tanrılı geleneğin İslam öncesi antik Pers kökenli Sufi mistisizminden etkilenen Zerdüştlük, Musevilik, Hristiyanlık ve İslam'ın unsurlarını içermektedir. Êzidi mitolojisine göre Allah'ın emirleri yedi melek vasıtası ile insanlara iletilmektedir. Melek Tawus veya Tawusê Melek (*Azazil de denilir*), Êzidler tarafından bu meleklerin öncüsü olarak kabul edilmiştir. Êzidi dini yabancılara kapalıdır ve din Êzidilerin toplumları dışında evlenmelerine izin vermemektedir (Astarian ve Arakelova, 2003; Taraporewala, 2011). Êzidler, Kürtçenin Kurmanci lehçesini konuşmaktadır (Turan, 1993: 22). Tabi Türkiye'de yaşayanlar Türkçe, Suriye ve Irak'ta yaşayanlar Arapça gibi dilleri de konuşabilmektedir. Êzidilerin kutsal mekânı Laleştir. Günümüzde Êzidler, çoğunlukla Şeyhan, Şengal, Baadra, Bashiqa, Derabun, Khankê, Sharia ve Laleş'te yaşamaktadırlar. Bir kısmı da Almanya, Ermenistan, Gürcistan, Rusya, Suriye ve başka ülkelerde yaşamaktadır. IŞİD saldırılarından önce Irak'ta 700.000 Êzidi yaşıyordu. Saldırılarından sonra, 200.000 Êzidi başka ülkelere göç etmiştir (Keti, 2019: 15-19). Êzidler, IŞİD'in son saldırıları ile tarihte 74 defa soykırımlarla karşılaşmışlardır. Bunların sonucunda defalarca Êzidi göçü yaşanmış ve altı yüz bin ile bir milyon arasında olan Êzidi nüfusu giderek azalmıştır (Xemo Xıdır, 2022).

Êzidilerin yoğun yaşadıkları Laleş, Kuzey Irak Kürt Bölgesi'ndeki bir dağ vadisinde yer almakta ve burada bir tapınak bulunmaktadır. Tapınak mistik bir yapıya sahip olup Êzidi dininin en kutsal tapınağı olarak kabul edilmektedir. Laleş'te; yılbaşı etkinlikleri (Nisan ayının ilk haftası), yaz ve kış festivalleri ve yıllık hac ziyareti yapılmaktadır (Goodman vd., 2020: 614). Êzidilerde dinî ritüeller doğanın döngüsü ile bütünleşmiştir. Êzidler günde birkaç kez güneşe yönelerek Allah'a ibadet ederler (Mikhail, 2018). Onların amelî ve ahlâkî olmak üzere iki çeşit ibadetleri vardır. Amelî ibadetler, din adamları tarafından yerine getirilirken; ahlaki ibadetler tüm Êzidi toplumu tarafından yerine getirilmektedir. Êzidilerin günlük olarak farklı amaçlarla kıldıkları dört dua veya namaz (nimêj) vardır. Halk sadece bu namazların ikisini kılmaktadır. Bütün Êzidilerin tuttuğu genel oruç ve Babaşeyh, Kavval⁸ ve Fakirler gibi din adamlarının tuttuğu oruçlar vardır. Êzidilerden gücü yeten herkes Laleş'e gidip hac ibadetini yerine getirebilmektedir (Kaplan, 2013: 92-94). Êzidilerin doğa, iklim ve yaşama dair bayramları vardır. Mesela “Cejna Çilê havine û Cejna Çilê Zivistanê, Cejna Xidir Îlyas” yani “Yaz kırkı ve kış kırkı bayramı, Hıdır İlyas bayramı” vb. bayramlar vardır (Xemo Xıdır, 2022: 23). Ayrıca bunların dışında birkaç bayramları daha vardır. Bunlardan yılbaşı bayramı ya da Çarşema Sor (Kızıl Çarşamba) olarak bilinen bayram nisan ayının ilk haftasına denk gelir. Êzid Bayramı ise aralık ayının ilk cumasına denk gelir (Kaplan, 2013: 106). Torî'ye göre Şeyh Adi Êzidilerin namaz ve oruçlarını üzerine almış ve onları bu yükümlülükten kurtarmıştır. Bundan dolayı günah işleyenlerin hesap vermeden cennete gideceği inancı hâkimdir (Torî, 2000: 44).

8 Kavval, Êzidilerin dinî metinleri olan Kavil'leri okuyan görevlilerdir (Sadînî, 2023:51).

Êzidilerin Allah, peygamber ve ahiret inançları vardır. Bu halkın Melek Tawus'a olan bağlılığının yanında diğer altı melek olarak kabul edilen ve her birinin birer günde dünyaya gelip Allah'ın nurundan oluştuğuna yönelik bir inançları da vardır (Xemo Xıdır, 2022: 25). Êzidilerin, Melek Tawus'u tavus kuşuna benzetmeleri, Tanrı Ahura Mazda'yı (iyilik Tanrısı) kutsadıklarını ve yine Melek Tawus'u tavus-horoz birleşimi şeklinde vermeleri Zerdüştlükteki düalist görüşü (iyi-kötü savaşımı y.n.) ifade etmektedir. Çünkü horoz dövüşçü bir hayvandır. Horozu Tawus ile beraber göstermeleri Ahura Mazda (iyilik tanrısı) ile Ehrimen'in (kötülük tanrısı) arasındaki sürekli çatışmayı anlatmak istemişlerdir (Torî, 2000: 30; Sular, 2019).

Tüm Êzidler şeyh, pir ve müritler gibi toplumsal kasta ayrılmaktadır. Şeyh ve pirler yönetici sınıf iken; müritler onlara bağlı sınıftır. Şeyhler de kendi içinde Adaniler (Şeyh Hasan soyundan gelenler), Şemsaniler (Şeyh Şems soyundan gelenler) ve Qataniler (Şeyh Adî'nin erkek kardeşlerinin soyundan gelenler) olarak ayrılmıştır (Kreyenbroek, 2014). Bu sınıfların üyeleri ayrıca Qewal (Def gibi enstrümanların eşliliğinde dua ederler), Feqir (kendini ibadete vakfetmişler) veya Koçek (Kâhin) gibi gruplara mensuptur. Êzidi toplumunun tüm üyelerinin şeyh, pir ve müritleri vardır (Kreyenbroek ve Rashow, 2005: 23). Êzidilerin Cilve (ilahi kitabı) ve Mishefa Reş (Kara Kitap) adında kutsal kitapları vardır (Amedi, 1991: 76).

Sonuç olarak yapılan araştırmalara göre Êzidler, inanç ve ibadetlerine bağlı olmakla birlikte kısmen eskisi gibi katı kuralları olan bir toplum değildir. Mesela eskiden "şeytan" kelimesi Müslüman Kürtler tarafından kullanıldığında Êzidi büyükleri buna çok kızmışlardır. Bu kızgınlığın sebebi şeytanın olumsuzluğu ve kötü olanı çağrıştırmasıdır. Êzidi inancına göre Hz. Âdem cenetteki yasaklı besini (Buğday) yediğinde def'i hacete ihtiyaç duyunca dünyaya gönderilmiştir. Bu aşamada Hz. Âdem'e Melek Tawus refekat etmiş; fakat Hz. Âdem bundan hoşnut olmayıp Melek Tawus'a kızıp ona "şeytan" demiştir. Bu anlamda, Êzidilerin şeytana taptığı söylemi mesnetsizdir (Okçu, 1993:22). Êzidler otuz yıl öncesine kadar kırsal alanlarda modern toplumdan uzak yaşamayı tercih etmişlerdir. Bu tercihin gerekçesi, inançlarını korumak olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Êzidilerin eğitim düzeyi de çok düşük olmuş; hatta Êzidler resmi eğitimden uzak bir toplum olarak değerlendirilmiştir. Êzidilerin eğitim düzeylerinin düşük olmasının nedeni, kast sistemine benzer sosyal hayat ve sınıfların iştigal alanlarını sınırlandırılmış olmasıdır. Özellikle mürit sınıfının yalnız ziraatla meşgul olması gerektiğine dair dini emir, geniş nüfusu oluşturan müritlerin okuma yazma öğrenmelerini engellemiştir. Son yıllarda sınırlı da olsa Êzidilerin okullara yöneldikleri, okuttukları çocuklarını devlet dairelerinde çalıştırdıkları görülmektedir. Bu nesil sayesinde kitap ve gazetelerle de tanışan Êzidler, buna rağmen matbuatlarda geçen "Şeytan" kelimesini karalamakta, "ş" harfini silmeye çalışmaktadırlar (Okçu, 1993:75-76). Günümüzde Êzidilik inancının mensupları Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ndeki resmî kurumlarda en yüksek görevlere gelebilmenin yanında; Êzidi toplumunun eğitim ve öğretim düzeyi de yükselmiştir. Arapların yönetimi döneminde Êzidler bilinçli olarak resmi eğitimden yoksun bırakılmıştır. 1991'de Kürtler kendi yönetimini kurduktan sonra Êzidilerin eğitim ve kültür düzeyleri ilerlediği gibi geleneksel yaşam pratikleri de değişmiştir. Daha önce sözlü kültüre sahip Êzidi toplumu, özellikle 1993'te Duhok kentinde Laleş Kültür Merkezi'nin (Navenda Laleş) açılmasıyla dil, tarih ve kültürleri ile ilgili zengin bir literatür oluşturmaya başlamışlardır. Êzidler defalarca baskı ve şiddete maruz kaldıkları için Irak'tan yurt içi ve yurt dışına göç etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle yurt dışı göçü, Êzidi kültürünün üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır. Fakat Êzidi toplumunun kendilerini eğitmeleri, örgütlü olması, Êzidilerin inanç ve geleneklerine olan sıkı bağları, inanç ve geleneklerinin diri kalmasının arkasındaki temel dinamikler olmuştur.

5. IŞİD'in Êzidilere Saldırması ve Êzidi Halkına Yönelik Baskılar

IŞİD, 2014 yılında Irak'a saldırınca onlar gibi düşünmeyen, onların radikal düşüncesine uymayan herkesi din, dil, etnik kimlik farkı gözetmeksizin hedefe koymuştur. Fakat Irak'ın Şeyhan ve Şengal bölgelerinde yaşayan Êzidi halkı inanç ve kültürlerinden dolayı IŞİD saldırılarının birinci hedefi olmuştur. Êzidi erkekleri öldürülmüş ve Êzidi kadınları militanlara "ganimet" olarak dağıtılmıştır. 21. yüzyılda IŞİD tarafından insanların satılması, zorla alıkonulması ve hatta küçük yaştaki kız çocuklarının babaları yaşındaki erkeklerle evlendirilmesi insanlık adına kara bir leke olarak tarihe geçmiştir. IŞİD terör örgütü, Arap Baharı süreciyle ele geçirdiği topraklarda yukarıda sözü edilen vahşetlerden çok daha ağır vahşetlere imza atmış bir örgüttür. Tıpkı Baas Partisi'nin 1980'li yıllarda kadın, çocuk, yaşlı demeden eline geçirdiği Kürtleri Irak'ın güneyine götürüp canlı canlı toprağa gömmesi (Bendi, 2012) gibi IŞİD militanları da eline düşen Êzidi gençlerini zorla militan yapmış, yaşlıları öldürmüş, kadınları da kendilerine cariye yapmak için esir almışlardır. Kadınlar zorla evlendirildikleri gibi ayrıca "köle pazarlarında" satılmışlardır (Baadri, 2022: 50). Kürt Bölgesel Hükûmeti'nin istatistiklerine göre IŞİD tarafından 6.417 (3.547 kadın ve 2.870 erkek) Êzidi gözaltına alınmış, bunlardan 1.293 kişi katledilmiş, yaklaşık 2.700 kişinin akıbeti hala bilinmemektedir. 2.424 kişi bir yolunu bulup örgütten kaçmıştır. Kürt Bölgesel Hükûmeti Evkaf Bakanlığı Êzidi İşleri Genel Müdürlüğü, IŞİD tarafından öldürülen Êzidilerin sayısını 1.293 olarak kayda geçirmiştir (Baadri, 2022: 55; Ketî, 2019: 83-84; Kirkuknow, 2023; Al Qaidi, 2018: 77). Êzidi halkının kadim bir inancı, geleneği ve kültürleri varken IŞİD militanlarının ideolojisi terör, katliam ve tecavüz üzerine kurulu olmuştur (Al Qaidi, 2019: 38).

Ağustos 2014'te IŞİD militanları, Kuzey Irak'taki Êzidilerin merkezi olan Şengal'i ele geçirmiş ve Êzidilere karşı soykırım gerçekleştirmiştir ve kaçabilen binlerce Êzidi Şengal Dağı'na sığınmıştır (Rudaw Gazetesi, erişim: 03 Haziran 2023). Esir edilen Êzidi kadınlar; gayri insani muamelelere maruz bırakılmış, büyük çoğunluğu köle olarak satılmış, defalarca tecavüze uğramış ve IŞİD'e hizmet eden "seks kölesi" olmaya zorlanmıştır (Neuring, 2015).

Gerek Suriye'de ve gerekse Irak'ta teröristlerin işgal ettikleri yerlerden kaçmaya çalışan kadınlar, Arap olan yöre halkı tarafından tekrar militanlara teslim edilmişlerdir. Teslim alınan kadınlar, işkencelerden geçirilmişlerdir. Zinê adlı kadının anlattığına göre kendisi ve yanında tutulan Nurê adlı kadın kaçmaya teşebbüs ettiklerinde bir aileye sığınıp hikâyelerini aile üyelerine anlatmışlardır. Fakat söz konusu aile, onları tekrar Ebu Mehmet ve Yezit kod adını kullanan teröristlere teslim etmiştir. Teröristler, kaçış teşebbüsünden dolayı kadınların elbiselerini üzerlerinden çıkarıp kadınlara işkence yapmışlardır. Teröristler, kadınlara neden kaçtıklarını sormuşlar Zinê de "açlık, susuzluk ve soğuktan dolayı kaçtıklarını" anlatmıştır. Bu kadınların vücutlarında çok belirgin işkence izleri oluşmuştur. Bunun yanında kadınlar kaçtıkları için on beş gün boyunca soğuk ve karanlık bir odada tutulmuşlardır. Zinê'nin temel korkusu, kendisinin ölmesi değil daha çok küçük olan çocuğunun kendinden sonra kimsesiz kalacağı olmuştur. Zaten IŞİD'liler bir korku imparatorluğu oluşturmalarının yanında Êzidi kadınlardan oluşan bir insan pazarı da kurmuşlardır. Bu bakımdan kadınlar kaçmaya kalktıklarında yörede yaşayan birileri tarafından tekrar IŞİD'e satılmışlardır (Al Qaidi, 2019: 52-53). Tachibana ve diğerlerinin aktardığına göre,

"Yaklaşık 3.000 Êzidi kadın ve kız çocuğu IŞİD tarafından kaçırılıp köleleştirilmiştir. Genç kadınlar satılmış, yaşlıların bazıları militanların hizmetine verilmiş bazıları da öldürülmüştür. Tanıkların beyanına göre Êzidi kadınların bir kısmı 'silah almak için 10 dolara veya 10 paket sigaraya' satılmıştır. Kaçırılan kadınların büyük bir kısmının

akıbeti hala belli olmamıştır. Yaklaşık yarım milyon Êzidi göçe tabi tutulmuştur” (Tachibana vd., 2015).

Êzidiler, Araplarla devamlı komşuluk ilişkisi içinde yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Fakat IŞİD saldırıları ve sonraki süreçte söz konusu ilişki bozulmuştur. Bazı Êzidilere göre, IŞİD kendilerine saldırdığı zaman Şengal yerlisi olan bazı Sünni Araplar örgüt mensuplarına yardım etmiştir. Sünni dernekleri temsilcileri de bu konuda Êzidilerin haklılık payları olduğunu; fakat tüm Sünni Arapların bu suçu işlemediğini dile getirerek Sünni Arapların topraklarına dönüşü için Ezidlerin sorun çıkarmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sünni Vakfı Şengal Sorumlusu İsmail Salih, suç işleyenlerin adalet önüne çıkarılmasını istemiştir. Şengal kaymakamı ve aynı zamanda bir Êzidi olan Celal Xelef ise ortada bilgi kirliliği olduğunu, tüm Sünni Arapların değil; sadece IŞİD’e destek verdikleri tespit edilenlerin Şengal’e dönmelerine izin vermeyeceklerini belirtmiştir. Celal Xelef, ayrıca diğer Araplarla bir sorunlarının olmadığı ifade etmiştir (<https://kirkuknow.com/tr/news/69530>, erişim: 23.09.2023).

5.1. IŞİD’in Êzidi Halkına Yönelik Saldırısının Başlaması

Êzidiler, IŞİD’in 3 Ağustos 2014’te Şengal’i işgal etmesinden bir gün önce, tuttukları oruçların son günü olduğu için bu günü bayram havasında kutlamakta; bu günde çeşitli yemekler yapıp akrabaları ile şenlikler düzenlemektedir. 2 Ağustos’un akşamında Şengal’e yakın bir bölgede, Êzidilerin o zamana kadar aşına olmadığı araç konvoyları görülmeye başlanmıştır. Bu görüntü, Êzidilere iki ay önce IŞİD’in Musul’u işgal ettiği zamanı hatırlatmıştır. Bunun üzerine Êzidi erkekleri silahlarını alıp IŞİD’e karşı koymak için beklemişlerdir (Otten, 2017). Êzidiler belirli bir süre militanlarla çatışmışlardır; fakat militanlar sayı ve teçhizat bakımından üstün olduğu için direniş kısa sürede kırılmıştır. IŞİD militanları Êzidilerin köylerine saldırdığında, Êzidi kadın ve çocuklar örgütün korkusundan dolayı kaçıp taşların altına, doğal çukurlara, ağaçların altındaki oyuklara sığınmışlardır. Bu kaçış esnasında açlık, soğuk hava, yorgunluk ve can korkusu insanların psikolojisini bozmak için yeterli olmuştur. Êzidi halkının IŞİD örgütünün korkusundan sığınacakları tek yer inançlarını temsil eden kişi, kurum ve doğal unsurlar olmuştur. Êzidiler kaçtıklarında, imdatlarına gelmeleri için Şeyh Şerfeddin, Şeyh Adi, Melek Tawus gibi dinî figürlere çağrı yapmışlardır. Êzidiler bunun yanı sıra korunaklı olduğu için Şengal Dağına sığınmışlardır. Tanıklara göre örgütün korkusu, örgüt gelmeden önce insanlar arasında yayılmıştır. Bu bakımdan Êzidi ebeveynler çocuklarının kulaklarını top ve diğer silahların sesini duymamaları için elleriyle kapatmışlardır (İbrahim, 2019: 11-15).

IŞİD, Musul’u ele geçirdiğinde şehrin Baduş Hapishanesi’nde tutuklu bulunan Sünni Müslümanları kurtarmış ve 600 Şii mahkûmu da idam etmiştir. Örgüt, Irak ordusunun üslerindeki silah ve teçhizatı yağmalamış ve örgütün korkusundan dolayı yarım milyon sivil Irak’ın kuzeyine ve doğusuna kaçmıştır. Bir hafta içinde Irak’ın üçte biri IŞİD’in kontrolü altına girmiştir. Nüfusu 300 bin civarında olan Şengal kısa sürede kuşatılmıştır (Otten, 2017). 3 Ağustos 2014’te IŞİD, Koço köyünün çevresini sarmıştır. Êzidi gençleri ile militanlar arasında Gir Zarek, Siba Şeyh Xıdır ve Til Qasap gibi yerlerde çatışmalar başlamıştır; fakat örgüt kısa sürede bölgeyi ele geçirmiştir (Keti, 2019: 13). Esaret altında kalan Êzidiler, IŞİD militanlarının çok zalim olduğunu, yakaladıkları kişilerin üzerlerindeki mücevher, mobil telefon, para ve silahları aldıklarını söylemişlerdir. Leyla isimli kadın yakalandıktan sonra tanıklığını şöyle aktarmıştır: “Çevremdeki herkese korkuyla bakıyordum. Kadınlar ve çocuklar ağızdan, susuzluktan ve panikten ölüyordu” (Al Qaidi, 2018: 19-20). On yaşında IŞİD tarafından esir edilen Eman adlı kız çocuğunun anlattığına göre “IŞİD, yüzlerce Êzidi kadın ve çocuğu Musul’dan 63 km

uzaklıktaki Telafer kentindeki bir okulda esir etmiştir”. Eman’ın anlattığına göre Êzidi kadınları tutuldukları yerde defalarca teröristlerin tecavüzüne maruz kalmışlardır. Teröristler kadınları dövüp onların inançları ile de alay etmişlerdir (Barham, 2018: 20).

5.2. İŞİD Esareti Altında Yaşam

Bu alt başlık altında, İŞİD militanları tarafından esir edilmiş kadınların yaşamış olduğu olaylar aktarılmıştır. Alan yazınından elde edilen bu anlatılarda, örgütün kadınlara yönelik gerçekleştirdiği sistematik şiddet ve kadınların kötü yaşam koşulları altında yaşama tutunma mücadelesi söz konusu örgütün esaretinde kalan kadınların dilinden aktarılmıştır.

Bu kadınlardan Leila, çiftçi bir ailenin kızıydı. İŞİD onların oturduğu köy olan Koço’ya saldırdığında Leila da akrabaları ile Şengal’e kaçmıştır. Zaten Şengal de saldırı altında olmuştur. Bu kaçış esnasında Leila ve yanındakiler İŞİD’e yakalanmışlardır. İŞİD militanları onların para, silah, altın ve telefonlarını alarak kendilerini esir almışlardır. Leila ve yanındaki kadınlar Şengal’deki bir devlet dairesine doluşturulmuştur. Militanlar gece saatlerinde fenerlerle kadınların yüzlerini kontrol etmişler ve güzel olduklarına karar verdikleri kadınları yanlarına alıp başka yere götürmüşlerdir. 25 yaşında bir kadın olan Leila ilk sefer tecavüzden kurtulmuştur. Fakat kısa bir süre sonra Leila da diğer kadınlar gibi Telafer’deki bir hapishaneye götürülmüş ve köleleştirilmiştir. Leila’yı ilk alan militanlar sonra onu defalarca diğer militanlara satmıştır. En sonunda Leila, bir yolunu bulup kaçmayı başarmıştır (Otten, 2017). Esir alınan kadınlardan bir başkası olan Leyla’ya (Leila’dan farklı bir kadındır) göre,

“İŞİD bizleri bir okula yerleştirmiştir. Okul çöp ve pislik içindeydi. Çöp kokusu neredeyse insanı öldürecek derecede keskindi. Bunun yanında ne çocukların elbisesi, ne de bebeklerin bezi vardı. Çocuklar tuvaletlerini kıyafetlerine yapıyorlardı. Pis kokulardan dolayı örgüt tarafından esir edilmiş insanların vücutlarında alerji, dermatolojik hastalıklar, cerahat ve enfeksiyonlar oluşmuştur” (Al Qaidi, 2018: 23).

On dört yaşında İŞİD’in eline düşmüş İxlas Hıdır da 3 Ağustos 2014’te Şengal’de binlerce Êzidi ırkdaşı gibi İŞİD militanlarının eline düşmüştür. İxlas, “Bu sürecin acı, umutsuzluk, cinsel istismar ve adaletsizlik ile geçtiğini” ifade etmiştir. İxlas, tüm sürecin kötü olduğunu; fakat kalbinde ve hafızasında atamadığı en önemli olayın, İŞİD militanları tarafından babasının gözlerinin önünde katledilmesi olduğunu ifade etmiştir (Baadri, 2022: 48-49). 14 yaşında İŞİD militanları tarafından Koço köyünden kaçırılıp yedi yıl onlarla kalmak zorunda kalan Siban Halil adındaki kadın yaşadıklarını gazeteci Wırdi Salih’e anlatmıştır. Wırdi Salih’in aktarımına göre,

“İŞİD militanları yaşı 13-25 arasındaki Êzidi kadınlarını kaçırp kendisine köle yapmıştır. Siban, kendisinin Rakka şehrine götürülerek burada yedi yıl tutulduğunu, defalarca fiziksel işkence ve tecavüze maruz kaldığını anlatmıştır. Lübnanlı bir İŞİD’linin kendisi ile evlenmek üzere onu Lübnan’a doğru yola çıkartırken yolda main patlaması sonucu İŞİD’li ölmüş Siban da yaralanmıştır. Siban, Kuzey Suriye’nin Haseke kentinde Êzidi bir ailenin kendisine yardım etmesiyle kurtulup Şengal’e dönmüştür. Bu dönüşte annesi ve kız kardeşlerinin Irak dışına göç ettiğini, babasının kayıp olduğunu öğrenmiştir. Siban’ın tek dayanağı Şengal’de yaşayan erkek kardeşi olmuştur” (Wırdi Salih, 2021).

Zinê İsmail Xwedadayi de daha bir yaşındaki oğlu Ecan ve on yaşlarındaki kardeşi Eydan ile birlikte Ağustos 2014’ten Şubat 2018’e kadar İŞİD esaretinde kalan bir kadındır. Zinê’nin anlattığına göre İŞİD militanları: “Onlar biz Êzidiler için bunlar dinsiz kâfirdir dinden çıkmışlar, bunların malları, canları İslam Devletine helaldir” anlayışı içinde olmuşlardır (Al Qaidi, 2019: 8). Barham’ın Aiman adlı genç bir kadından aktardığına göre,

“İŞİD militanları, genç ve güzel Êzidi kızlarını ayırıp yanlarında başka bir yere götürüyorlardı. Buna karşı çıkan küçük kızlar dövölüp ve her tür hakarete maruz bırakılmıştır “ (Barham, 2018: 12).

28 yaşındaki Laleşli Nour adlı kadın, on beş ay boyunca İŞİD esaretinde kalmıştır. Nour, bu süreçte yedi defa satıldığını anlatmıştır. Nour’un kocası örgüt tarafından kaybettirilmiş, Nour, üç çocuğu ile hayatta kalmıştır. Nour, “Yaşadıklarının kendisinde travma yaptığını, birkaç kez intihar etmek istediğini; fakat çocuklarından dolayı bu düşünceden vazgeçtiğini” söylemiştir (Graham Harrison, 2017).

İŞİD militanları, kadınları kocaları ve çocukları onların ailelerinin yanında alıp götürmüştür. Anne ve babalar çocukları için hiçbir şey yapamamanın acısı içinde kıvranmışlardır. Êzidi halkı, kurtların dağıttığı koyunlar gibi militanlar tarafından dağıtılmışlardır. Özellikle kadınların, kocaları ve babalarının gözü önünde alınması insanı psikolojik olarak çökerten bir durum olmuştur (Al Qaidi, 2018: 21). Şirihan Reşo adındaki bir genç kadın ise İŞİD militanlarının annesinin üzerine 30 mermi boşalttığını ifade etmiştir. Şirihan Reşo’ya göre, onun annesi Êzidi kız çocuklarının namusunu korumak için verdiği mücadelede hayatını kaybetmiştir. Şirihan’ın ifadesi ile “kendisi defalarca İŞİD’lilerin tecavüzüne uğramıştır”. Şirihan, Êzidi akrabalarının desteği ile 2018’de para karşılığında serbest bırakılmıştır (Baadri, 2022: 70-72). Xaliya’a adlı kadına göre Sehêla denilen yerde Xaliya’nın babası, amcası ve iki kardeşi İŞİD tarafından onun gözleri önünde katledilmiştir (Baadri, 2022: 61). Vinal da diğer kadınlar gibi acı dolu esaretini anlatmıştır. Vinal, hiç unutmadiğı bir olayı Sham Barham’a anlatmıştır.

“Biz Musul’daki Badush Hapishanesinde tutulurken bir kadın doğum sancısı çekmeye başladı. Kadının sancıları çoktu ve kanaması vardı. Bundan dolayı kadın inliyordu. Bunu duyan militanlar kadına küfür edip onu susturmaya çalıştılar. Fakat kadın, militanların küfür ve baskıları altında bebeğini doğurdu. Kadın bebeğini sarmak için bir bez parçası bulamayınca üzerindeki elbisesinden bir parça kopartıp bebeği buna sarmıştır. Bu olayı ömrüm boyunca unutmam mümkün değildir” (Barham, 2018: 64).

Kaçırılan genç kızlardan birisi de 19 yaşındaki Cilan’dır. Cilan, Ağustos 2014’te kız kardeşi Xaliya ile birlikte Şengal’den alınıp Beac adındaki bir bölgede esir edilmiştir. Cilan, İŞİD’li bir emire verilmek üzere gönderildiğı banyoda bileklerini kesmek suretiyle intihar etmiştir. Cilan, gözaltına alınırken kardeşi Xaliya’ya “Ölsem bile onların bana tecavüz etmesine müsaade etmem” demiştir (Baadri, 2022: 58-59). Êzidi kadın Eman’ın Barham’a anlattığına göre,

“Eman, belli bir süre İŞİD tarafından alıkonulduktan sonra Abu Muteaz adlı evli ve birkaç çocuğu olan bir Türkmen’e satılmıştır. Eman yaklaşık iki ay Abu Muteaz’ın evinde köle olarak çalıştırılmıştır. Eman küçük olduğı için her işi yapamamıştır bundan dolayı, Abu Muteaz ve eşlerinin şiddetine maruz kalmıştır. Eman’dan verim alamayan Abu Muteaz, onu İŞİD militanı olan kardeşi Serdar’a satmıştır. Serdar’ın eşi ve kızları da Eman’a devamlı şiddet uygulamışlardır. Serdar da belli bir süre sonra Eman’ı Abu Aisha adında ve altmış yaşındaki başka bir teröriste satmıştır. Eman daha on yaşında bir çocuk iken defalarca cinsel istismara uğrayıp dininden dolayı hor görölmüştür. Eman, Abu Aisha’dan sonra Abu Ehsan veya Abd adında başka bir militana satılmıştır. Eman, üç yıl İŞİD esaretinde kalıp bu süreçte babası ve dedesi yaşındaki dört militan ile zorla evlendirilmiştir” (Barham, 2018: 23-25).

Êzidi kadınları, İŞİD militanlarının elinden kurtuluncaya kadar cinsel saldırı, şiddet, satılma gibi insan onurunu kıran fillerle karşılaşmışlardır. Bunlardan bazıları kurtulabilmiş, bazıları ise genç yaşta ya intihar etmişler ya da öldürölmüşlerdir.

İŞİD mağduru bazı kadınların anlatımlarına göre tecavüz sonucu hamile kalan kadınlar, bu sayede defalarca örgütün Emirlerine satılmaktan kurtulmuşlardır. Hamile kalan kadın, başkası ile evlendirilememiştir. Dolayısıyla mağdur kadınlar karınlarında taşıdıkları bebeklerin sayesinde defalarca tecavüze maruz kalmaktan da kurtulmuşlardır (Altaş, 2022).

Cinsel ve ırksal şiddetin temelinde insani değerlerinin yok sayılması vardır. Nitekim beyazların zenciler üzerinde yürüttükleri her türlü şiddetin arka planında, beyazların kendilerini üstün ırk olarak görmeleridir. Kendini diğerinden üstün görme egosunun temelinde de korku ve sindirme vardır (Millet, 1987). İŞİD terör örgütü dünyanın gözü önünde insanları keserek büyük vahşetlere imza atmıştır. Esir alınan Êzidi kadınlar da bu korku ve terörün etkisinde kalarak kendilerine karşı işlenen suçlara karşı çıkamamışlardır. Judith Butler'a göre kadınlara yönelik erkekler tarafından gerçekleştirilen cinsel tacizin yasaklanması, cinsellik ve toplumsal cinsiyetin anlaşılmasında heteroseksüel itaatin toplumsal mantığa oturtulması gerekmektedir (Butler, 2004). Kadınların cinsel tacize ve şiddete maruz kalması, onların güçsüzlüğünden kaynaklanan bir ayrımcılık biçimi olup bu durum onların hem güvenlik duygularını hem de fiziksel ve zihinsel sağlıklarını olumsuz etkiler. Bu bakış açısı ile konuya yaklaşıldığında İŞİD terör örgütünün Êzidi kadınlara karşı gerçekleştirdiği fiillerin arka planındaki nedenlerden birisi de Êzidi halkının yeterince güvenli koşullarda yaşamamalarıdır. Nitekim, Êzidilerin yaşadıkları alanlardaki Peşmerge güçleri örgüte karşı güçlü bir karşılık verememişlerdir (Goodman vd., 2020). Kate Millet'e (1987: 15-16) göre erkek, her zaman için kendini kadından üstün ve güçlü gördüğü için ona istediği her şeyi yapabileceğini düşünür. Çünkü erkek, kadını güçsüz, savunmasız ve boyun eğen pozisyonda görmektedir. Feminist yazar Susan Brownmiller'e (1975) göre de tecavüz, cinsel bir saldırı eylemidir. Tecavüz, kadının kıyafeti, sarhoşluğu ya da bakire olup olmaması gibi faktörlerle ilişkilendirilemez. Tecavüz, kadına karşı onun savunmasızlığından istifade edilerek gerçekleştirilen bir şiddet türüdür. Wittig'in (1981) feminist yaklaşımına dayanarak; kadınlara, lezbiyenlere ve eşcinsel erkeklere uygulanan şiddeti, "şiddetle inşa edilmiş bir kategorinin şiddetle dayatılması" olarak yorumlamak mümkündür. Diğer bir deyişle, bedenlere yönelik cinsel suçlar, bireyleri fiilen "cinsiyetlerine" indirger; bu süreç, cinsiyet kategorisinin içerdiği indirgemeci yapıyı yeniden üretir ve bu yapıyı eylem düzeyinde güçlendirir. Bu bağlamda, kadınlara yönelik tecavüz veya cinsel şiddet, cinsiyetçi kategorilerin somut bir şekilde uygulanması olarak değerlendirilmeli ve analiz edilmelidir (Butler, 2014: 194).

Bazı düşünürler, kadına tahakküm etmeyi ve onu köleleştirmeyi dinlere dayandırmışlardır. Maryy Wollstonecraft'a gör insan hayvandan ayrılarak insana onurlu bir anlam verilmesine rağmen; kadın "Muhammetçi" zihniyetle dişi olarak gösteriliyor (Wollstonecraft, 2022: 20). Fakat bu söylemin gerçek olma ihtimali düşüktür. Mesela Hristiyanlık dininde, İsa peygamberin havarisi olarak bilinen Aziz Pavlus'a göre "kadın erkekten yaratılmış ve onun izzetidir". Fakat İsa (Yaradılış 1: 27), "Okumadın mı, başlangıçta yaratan onları kadın ve erkek olarak yarattı" söylemiştir (Arendt, 1994: 18-19). Aynı şekilde, Muhammed peygambere gelen Kur'an'ın Nisa suresinde kadın-erkeklerin haklarına yönelik ciddi referanslar vardır. Örneğin bazı erkeklerin fazilet bakımından kadından üstün olabileceği gibi; bazı kadınların da erkeklerden daha faziletli olabileceği dile getirilmiştir (Alusî, Rûhu'l-Meânî..., 4/34'ten aktaran: Çelik, 2022:8). Yukarıda iki semavi dinden verilen referanslarda anlaşıldığına göre İŞİD, kendine göre "uydurulmuş" bir din yaratmıştır. İŞİD militanları, kadınları "savaş ganimeti" olarak görüp onlara karşı her tür münasebeti mubah görmüşlerdir. Bu bağlamda İŞİD'i din, mukadesat ve insanlık karşıtı bir örgüt olarak değerlendirmek mümkündür. İŞİD'in insanlara yönelik eylemleri, korku, katliam ve tecavüz gibi unsurlar üzerine inşa edilmiş ve bu eylemler, örgütün ideolojisine hizmet etmiştir.

İktidarın siyasi mekanizmaları, bireylerin yaşamını kısıtlama ve düzenlemelerle kontrol ederken; bireyleri kendine tabi kılarak onları kendi gereklerine uygun şekilde yeniden şekillendirir ve üretir. Wittig'in feminist yaklaşımına göre, cinsiyet kategorisi şiddetle inşa edilip dayatılırken, cinsel şiddet ve ayrımcılık bu kategoriyi yeniden üretip pekiştirir (Butler, 2014: 44-194). IŞİD terör örgütü işgal ettiği yerlerdeki iktidarını kullanarak kadınlar üzerinde bir tahakküm kurmuştur. Örgüt, işgal ettiği yerleri İslam şeriatı ile yönettiğini iddia etmiş olsa da bunun muhalifinde hareket etmiştir. Mülakatlarda görüldüğü gibi Êzidi erkekleri katledilmiş, kadın ve çocuklarına karşı her türlü hukuksuzluk yapılmıştır. Bu fiiller hiçbir inanç tarafından benimsenmemiştir.

5.3. IŞİD'in Êzidilere Yönelik Din Değiştirme Baskısı

Êzidiler, 2014 yılının ortalarından itibaren birkaç yıl IŞİD'in zulüm, baskı ve tecavüzleri altında kalmışlardır. Êzidi kadınlar zorla İslam dinine geçirilmek istenmiş, cinsel köle yapılmış, köle pazarlarında bir mal gibi satılmışlardır. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Right Watch) tüm bunları 2015 yılında belgelemiştir. İnsanlık dışı muamelelere uğrayan Êzidi kadınlar, bu travmaları uzun süre üzerlerinden atamamış hatta intihara yeltenenler de olmuştur. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, IŞİD'in Êzidilere yönelik fiillerini soykırım olarak nitelendirmiştir. BM'nin 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. maddesinde "Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu tamamen veya kısmen yok etme niyetiyle işlenen suçlar" soykırım olarak nitelendirilmiştir. IŞİD'in Êzidi kadınlarına yönelik uyguladığı baskılar, kadınların kaçırılıp zorla İslam'a geçirilmesi ve IŞİD militanlarıyla zorla evlendirilmesi gibi tüm fiiller, İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından Êzidilere yönelik soykırımın bir parçası olarak değerlendirilmiştir (HRW News, 2016). IŞİD, ele geçirdiği Êzidilere dinlerini değiştirmek için baskı yapmıştır; fakat hiçbir Êzidi, din değiştirmemiştir. Êzidiler, "Bu dinin Allah tarafından kendilerine verildiğini ve asla bu dinden dönmeyeceklerini" ifade etmişlerdir (Al Qaidi, 2019). Êzidi kadın Zinê'nin aktardığına göre IŞİD tarafından alıkonulan kadınlara iki yol belirlenmiştir: "Ya İslam dinine geçmek ya da öldürülmek". Êzidi kadınlar, tüm baskı ve işkencelere rağmen dinlerinden dönmeyeceklerini beyan etmişlerdir (Al Qaidi, 2019: 34-35). Mesela militanların onlara dayattığı şekilde hareket etmeyen Êzidi kadınları, zincirlere vurularak su ve çamur içinde sürüklenmişlerdir (Goodman vd., 2020: 613). Bu kadınlardan Aiman, esir alındıkları Baac kentinde çok sıkıntı çektiklerini ifade etmiştir. Aiman'ın annesi, teyzesi, halası ve diğer kadınlara IŞİD tarafından zorla hicap⁹ taktırılmış ve söz konusu kadınlar, Müslüman olmaya zorlanmışlardır. IŞİD, kadınları alıkoyduğu zamanlarda onlara nadiren bir parça ekmek ve biraz su vermiştir (Keti, 2019: 33; Barham, 2018: 11-12).

Telafer kentinde tutulan kadınların aktardıklarına göre, IŞİD militanları, esir aldıkları kadınları sabah saat dörtte namaz kılmaya ve dua etmeye kaldırmışlardır. Ayrıca Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'ın ayetlerini ezberlemeleri için Êzidi kadınlarına baskı ve şiddet uygulanmıştır. Baskı altındaki insanların psikolojileri kötü olduğu gibi bunlar Arapça da bilmiyorlardı. Bundan dolayı Ku'ran ayetlerini ezberlemeleri zor olmuştur. Ayetleri ezberlemeyenler dövüldükleri gibi günlerce hapse de atılmıştır (Barham, 2018: 13-14).

Din, tarih boyunca kadınların eğitim ve ekonomik özgürlük haklarını sınırlandırmak için kullanılmıştır. Özellikle radikal dinci örgütler, bu kısıtlamaları daha da derinleştirmiştir (Moghadam, 2002). Toplumsal cinsiyet üzerinden yapılan tartışmalarda, kadın kimliğinin din,

⁹ Müslüman kadınların taktığı bir başörtüdür.

ekonomi, kültür gibi birçok faktörün etkisi ile baskılandığı ve dışlandığı ortaya çıkmıştır (Daniel, 2021). Nitekim IŞİD gibi terör örgütleri ataerkil yaşam koşullarında yetiştikleri veya bağlı oldukları ideoloji bunu gerektirdiği için kadını bir meta olarak görmektedirler. Feminist bağlamda din değiştirme baskısı, kadınların kendi inanç ve kimlikleri üzerindeki kontrolünü sınırlandırarak, onları ataerkil güç yapılarının bir aracı haline getirir. Bu baskı, kadınları erkek egemen toplumsal düzenin ideolojik kalıplarına uydurma ve onları bağımsız düşünceden uzaklaştırma amacını taşımaktadır. Böylece kadının özgür iradesi yok edilip kadın itaatkâr bir pozisyona getirilmiş olur (Firestone, 1970; Hooks, 2000). Feminizmin evrensellik kuramına göre toplumsal hayattaki tüm olumsuz edimler erkeklerin ekseninde gerçekleşmektedir. Toplumdaki tüm olumsuz edimlerde erkeklerin damgası vardır. Kadınlar da erkeklerin oluşturduğu araçları kullanırlar. Hatta kadınlar kendilerini korumak için şiddete de başvurmuşlardır. Kadının olumsuzluklardan kurtulmasının yolu, onun özgürleşmesi ve ayakları üzerinde durarak geleceğini şekillendirmesidir (Beauvoir, 1986). IŞİD terör örgütü, radikal İslami anlayışına uymayan inanç sistemlerini “sapkın” ya da “küfür” olarak tanımlamış ve bu nedenle Êzidi kadınlarını din değiştirmeye zorlamıştır. Fakat araştırmadan anlaşıldığına göre örgüt, zorla din değiştirme çabasında başarılı olamamıştır.

5.4. Êzidi Kadınların IŞİD Esareti Sonrası Karşılaştıkları Sorunlar

Êzidilerin yoğun olarak yaşadığı Şengal bölgesi, Kasım 2015'te Peşmerge liderliğindeki Kürt güçleri tarafından IŞİD'den geri alınmıştır. Kürt Peşmergeler, Êzidilere silah vermiş, onları eğitmiştir (Otten, 2017). IŞİD'in elindeki kadın ve çocuklar peyderpey kurtarılmıştır; fakat kurtarılan kadınlar kendilerine yaşatılan travmaların etkilerini uzun süre üzerlerinden atamamışlardır. Zaten IŞİD'in mutlak amacı, yalnızca toprakları kontrol etmek ve terör yaymak değildir; aynı zamanda kurdukları halifeliğin yararına Êzidi topluluğunu ortadan kaldırmaktır. IŞİD ayrıca, Êzidi kültürünü ortadan kaldırmayı, Êzidi kadınlarını mal gibi satmayı ve onları cinsel şiddete maruz bırakmayı amaçlamıştır. IŞİD'den kurtarılan kadınların bir kısmı militanlardan hamile kalıp doğurdukları çocuklarını yanında getirmek zorunda kalmışlardır. Fakat bu çocuklar, Êzidi toplumu tarafından kabul edilmemişlerdir. Êzidilerin en yüksek dini otoritesi olarak bilinen Xerto Hacı İsmail ya da Baba Şeyh (d. 1933, ö. 2020), 2015'te Êzidilerin karşılaştıkları felaketleri durdurmak için dünyaya çağrıda bulunmuştur. Baba Şeyh, örgütten kurtarılan kadınlar için “Bu kadınlar günahsızdır, kutsaldır ve topluma tekrar kabul edilmeliler” gibi bir beyanatta bulunmuştur (Ya'qoube, 2022). 24 Nisan 2019'da Êzidi Yüksek Ruhani Konseyi, “Êzidi topluluğunun IŞİD militanları tarafından tecavüze uğrayan annelerden doğan çocukları kabul edeceğini” yazan bir kararname yayınlayarak yüzlerce kadının evlerine dönmesinin önünü açmıştır. Fakat Êzidi geleneklerine göre bir insanın etnik ve inançsal olarak Êzidi olması için anne ve babasının Êzidi olması gerekmektedir. Bundan dolayı söz konusu konseyin kararına yönelik Êzidi halkının verdiği tepkiler sonucu kararname üç gün sonra geri çekilmiştir. Çünkü tecavüz sonucu dünyaya gelmiş çocukların babaları Êzidi olmadığı için bu çocuklar Êzidi toplumuna kabul edilmemiştir. Böylece tek suçu tecavüze uğramak olan kadınların önünde iki seçenek kalmıştır: ya çocuklarını terk etmek ya da sonsuza kadar sürgünde kalmaktır (Günaydın, 2019; Ya'qoube, 2022). Irak Cumhurbaşkanlığı tarafından 2019'da parlamentoya sunulan yasa tasarısında “Kurtulanların psikolojik tedavilerinin yapılması için sağlık merkezinin kurulması, eğitimi yarıda kalanların eğitimlerini sürdürmesinin yanı sıra, toprak veya konut tahsisinin karşılanması” yer almıştır. Fakat bu tasarı da Êzidilerin ruhani liderliği ve meclislerince kabul edilmemiştir. IŞİD esaretine maruz kalmış ve Nobel Barış Ödülü sahibi Êzidi kadın Nadya Murad bile söz konusu tasarıyı olumlu bulmasına rağmen tecavüz sonucu doğan çocukların durumu ile ilgili

suskunluğunu korumuştur. IŞİD militanlarından doğan çocuklarını ortada bırakmak istemeyen bazı Êzidi anneler, Duhok, Zaho gibi kamplardan ayrılıp çocuklarının bulunduğu yerlere kaçmışlardır. Çoğu kadın Êzidi topluluğundan ayrılıp yurt dışında çocukları ile buluşmuşlardır. Gülbahar Altaş'ın aktardığına göre çocuklarını bırakan anneler, "Çocuklarının her akşam rüyalarına geldiğini, çocukların ellerini bırakmaması için anneye yalvardığını söylediklerini" dile getirmişlerdir (Altaş, 2022). Dolayısıyla kadınlar, geleneksel inançları ile anne yüreği arasında keskin bir karar vermek zorunda kalmışlardır.

Êzidiler üzerine çalışmaları bulunan ve isminin bu çalışmada yer almasını istemeyen bir kişiyle yapılan görüşmede, IŞİD tecavüzüne maruz kalmış bir kadının çocuğunun, yedi yaşına kadar annesi tarafından büyütüldükten sonra devlet denetimindeki bir yetimhaneye teslim edildiğine dair bir beyan alınmıştır. Ayrıca görüşmede aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

"Êzidi toplumunun gelenek ve inançlarına göre bir kişinin Êzidi olması için anne ve babasının Êzidi inancına bağlı olması gerekmektedir. IŞİD tecavüzü sonucu doğan çocukların Müslüman ve Arap olduğuna yönelik bir algı vardır ve dolayısıyla bu çocuklar belirli bir yaşa geldiğinde Irak merkezi devletine teslim edilmektedir. Bu süreçten sonra söz konusu çocukların anneleri, Êzidi toplumunun içine gelip akrabaları ile hayatlarına devam edebilmektedir. Aynı şekilde bekâr bir kadının veya erkeğin Êzidi olmayan birisi ile evlenmesi de yasaktır. Êzidilere bunun nedeni sorulduğunda, Êzidilerin tarihleri boyunca karşılaştıkları soykırımlar bu duruma gerekçe olarak gösterilmiştir. Çünkü eğer Êzidi kadınları toplumunun dışında bir kişi ile evlenirlerse yüzyıllara dayanan Êzidi mücadelesi ve verilen bedeller unutulacaktır. Böylece Êzidiler zamanla diğer halkların içinden eriyecektir. Çünkü Êzidileri bağımsız bir toplum yapan temel unsur, kendilerine has kapalı bir gelenek ve inançları olmuştur" (XXX, kişisel görüşme, 30 Eylül 2023).

Nitekim yazar Saad Salloum'un Êzidilerle yaptığı mülakatlara göre Êzidi din adamları arasında dış evliliğe yönelik yasağın kaldırılması tartışılmakla birlikte bunun mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Çünkü eğer dış evlilik (exogamy) konusunda dinî kurumlar reform yapsalar, Êzidilik zamanla yok olacaktır (Salloum, 2016: 125).

Feminist kurama göre toplumların bireylerden beklediği toplumsal cinsiyet rolleri vardır. Bireyin içinde yaşadığı kültür, onun kadın ya da erkek olmasına göre ona sorumluluklar yüklemektedir. Kadına kadın gibi davranması, erkeğe erkek gibi davranması kültürel bir beklentidir. Erkek çocuğa mavi giydirilmesi, kız çocuğuna pembe giydirilmesi bu toplumsal cinsiyetçi anlayışın bir sonucudur (Chanter, 2019:14). Toplumsal beklentiler genellikle kadının aleyhindedir; çünkü kadın, cinsel durumundan dolayı herhangi bir haksızlığa uğradığında çektiği travma ve çöküntüler yetmezmiş gibi mağduriyetinin cezasını da kendi toplumundan çekebilmektedir. Araştırmada ulaşılan bulgulara göre Êzidi toplumunun, IŞİD tarafından hamile bırakılmış Êzidi kadınları topluma tekrar kabul etmemesi durumu, onların dinî ve kültürel normlarıyla ilgilidir. Êzidilere göre bir çocuğun ebeveynleri Êzidi olmalıdır; aksi takdirde toplumsal çöküş yaşanacaktır. Ayrıca Êzidi kadınlarının kendi toplumu tarafından da kabul görülmemesi kadının biyolojik cinsiyetinin toplumsal cinsiyete indirgenmesi ve kadının aslında nesneleştirilmesi ile açıklanabilir. Butler'a (2014: 66) göre, biyolojik cinsiyet, kültürel olarak inşa edilmiş toplumsal cinsiyet ve bu iki unsurun cinsel pratikler üzerinden ortaya çıkan cinsel arzudaki etkisi arasında nedensel ya da dışavurumsal bağlantılar kurmayı amaçlayan yasalar, bir yandan süreksizlik ve tutarsızlık görünümünü yasaklarken, diğer yandan bu görünümüleri üretmektedir. Zira süreksizlik ve tutarsızlık görünümüleri ancak süreklilik ve tutarlılık normları sayesinde tasavvur edilebilir.

5.5. IŞİD Esaretinin Êzidi kadınlarda Bıraktığı Travmalar

IŞİD'in esaretinde kalıp defalarca işkence, tecavüz gibi muamelelere maruz kalan kadınlar, bunun psikolojik etkilerini uzun süre üzerlerinden atamamışlardır. Bu kadınlardan Zinê, oğlu Ecan ve kardeşi Eydan ile 2018 yılının Şubat'ında Zinê'nin son olarak satıldığı Ebu Sebet adındaki teröristin ailesi tarafından 15.000 ABD doları karşılığında serbest bırakılmış ve sonra Zaho'ya bağlı Kadiya çadır kentine yerleştirilmiştir. Zinê, yaklaşık dört yıl örgütün esaretinde yaşadığı karanlık gün ve geceleri hayatı boyunca unutamadığını ifade etmiştir. Zinê, yaşadığı durumu şöyle ifade etmiştir: “Şuanda bile bazen kendimi örgütün esaretinde hissediyorum. Yaşadığım kâbus rüyalarım geliyor ve geceleri defalarca korku içinde uyanıyorum” (Al Qaidi, 2019: 75-79). Êzidi kadın Hannan ve çocukları bir yıl IŞİD'in elinde kalıp ömür boyunca unutmayacakları bir trajediyle karşılaşmışlardır. Şu anda 34 yaşında olan Hanan, IŞİD'in öldürme ve köleleştirme yönündeki sistematik şiddetinden etkilenen ve Almanya'ya getirilen 1.100 Êzidi kadından sadece birisidir. Hannan ve yanındakiler travmadan kurtulmak için Almanya'da tedavi edilmeye çalışılmıştır. Fakat Hannan gibi kadınların aileleri, program dâhilinde Almanya'ya gidemedikleri için onların psikolojisi düzelmemiştir. Buna rağmen bazı kadınlar da IŞİD esaretinden sonra gittikleri yerlerde travmayı üstünden atıp Êzidi halkının çektiği sıkıntıları dünyaya duyurmaya çalışmışlardır. Bu kadınlara Nadya Murad örnek gösterilebilir (Chick, 2020). IŞİD teröristleri esir aldıkları Êzidi kadın Leyla ve iki çocuğunu Telafer'de tutmuşlardır. Leyla devamlı işkence ve tecavüze maruz kalırken, çocuklarına da Leyla'nın gözü önünde işkence yapılmıştır. Leyla, esaretten kurtulduktan sonra çektiği bütün acıları yazar Xalit Ta'lu Al Qaidi'ye gözyaşları içinde aktarmıştır.

“Kışın soğuşunda IŞİD emiri Ebu Hamza, Salar adlı çocuğumun üzerine soğuk su döküp çocuğu gözümün önünde dövmüştür. Ben çocuğuma daha fazla zarar verilmesin diye sesimi çıkaramadım. Bu sahneyi unutmam mümkün değildir” (Al Qaidi, 2018: 51).

IŞİD'den kurtulmuş çocuklar bu travmayı uzun süre üzerinden atamayacaktır. Bu çocuklar ebeveynleri olmadan yatamıyor, gece kâbuslarla uyanıp uzun süre ağlıyorlar (Graham Harrison, 2017). Yedi ile on iki yaşlarında akrabaları ile birlikte IŞİD'in eline düşen Manal ve Moona adlı kız çocukları da diğer kadın ve çocuklardan farklı olmayan hikâyeler anlatmıştır. Söz konusu kız çocukları, IŞİD esaretinde yaşadıklarını Sham Barham'a anlatmışlardır.

“Manal'a göre örgüt, kendilerini aylarca Badush Hapishanesinde tutmuştur. Manal'ın tanıklığına göre Telafer'deki Araplar da IŞİD'e destek vermişlerdir. Manal bir gün kaçmaya çalışırken iki Arap tarafından tekrar militanlara teslim edilmiştir. Manal kaçtığı için sistematik işkence ve hakaretlere maruz kalmıştır. Moona, yedi yaşında IŞİD tarafından kaçırılmış başka bir Êzidi çocuğudur. Moona'nın anlatımına göre annesi ve babası ona anlamı umut ve mutluluk olan “Moona” ismini vererek kendisine ömür boyu mutluluk dilemişlerdir. Ama IŞİD yüzünden Moona'nın hayatı tam tersine hayal kırıklığı ve umutsuzluğa dönüşmüştür” (Barham, 2018: 39-51).

Yukarıdaki anlatılarda anlaşıldığı üzere IŞİD'in esir aldığı Êzidi kadınlara ve yanlarındaki çocuklara karşı işlediği kötü fiiller uzun süre söz konusu mağdur insanların yaşamını etkilemiştir. Feminist incelemelere göre tecavüz kurbanlarının bireysel travmalarının giderilmesinde sosyolojik ve politik destekler önem taşır. Bu yaklaşım, tecavüzü ataerkil toplumun yapısal koşulları içinde değerlendirmeye, kurbanın kendini suçlamasını engellemeye ve ortak bir deneyim bilinci geliştirerek yaşanan travmanın etkilerini yeniden anlamlandırmaya olanak tanır. Tecavüz, utanç ile aşağılama duygularına yol açsa da mağdurların deneyimlerini

paylaşmaları, travmayla başa çıkmalarına ve bir topluluk oluşturarak diğer mağdurlar ile potansiyel kurbanlar için destek ve farkındalık yaratılmasına yardımcı olabilir. Sessizliğin bozulması, sadece mağdurların acılarını hafifletmekle kalmaz, aynı zamanda tecavüzün tarihi ve toplumsal algısını dönüştürerek değişim talebine zemin hazırlayabilmektedir (Chanter, 2019). Simone De Beauvoir'a göre taciz ve tecavüz gibi kadınları kendisine bile yabancılaştıran travmalar, çoğu zaman din, töre, kutsallık gibi gerekçelerle meşrulaştırılmıştır. Bu fiiller sonucu kadın hamile kaldığında kendisinden tiksindir ve karnındaki çocuğu karanlık bir tehdit olarak görür (Beauvoir, 2019). Brownmiller'e göre tecavüz, erkeklerin kadınlar üzerinde güç ve kontrol kurmak amacıyla geliştirdiği tarihsel bir baskı mekanizmadır. Ayrıca tecavüz, erkeklerin üstünlüklerini ve kadınların korkularını pekiştiren bir güç gösterisi olup, ataerkil toplumun bir aracı olarak işlev görmüştür (Brownmiller, 1975: 30-35). Bu belirlemeler ışığında denilebilir ki şiddet ve tecavüz, araştırmanın konusu kadınların zihnindeki yerini uzun bir süre korumuştur.

5.6. Êzidi Kadınların Esaretten Umuda Doğru Yolculukları

Êzidilerin anlatımlarına göre, IŞİD saldırılarından önce Şengal ve Şeyhan'da ikamet eden Êzidiler tarım hayvancılıkla uğraşıp küçük dünyalarında mutlu yaşamışlardır. IŞİD saldırılarında yüzlerce akrabasını kaybetmiş Êzidiler, söz konusu sürecin mağdurları olarak travma içinde kalıp psikolojik olarak eski yaşamlarına dönememişlerdir. Ama her şeye rağmen IŞİD'in elinden kurtulmuş kadınların temel amacı, okullarına devam edip halkının yaşadıkları mağduriyetlerin takipçisi olmaktır. Êzidi kadınlar özgürlüklerine kavuştuktan sonra okullara kayıt yaparak kendilerine karşı işlenen suçlara kalem ile karşılık vermek istemişlerdir. Alıkonulan Êzidi kadınlarının belirttiklerine göre kendileri IŞİD tarafından her türlü kötü muameleye maruz bırakıldıkları halde asla umutlarını kaybetmemişlerdir. Hatta bu kadınlardan İxlas Hıdır, 2019'da "Umudun elçisi" olarak anılmıştır. İxlas Hıdır gibi birden çok Êzidi kadın, IŞİD esaretinden kurtulduktan sonra kendilerine yapılan zulüm ve haksızlığın karşısında susmayıp bunları dünyanın gündeminden düşürmemek için mücadele vermişlerdir (Baadri, 2022: 48). Aynı şekilde IŞİD saldırılarından dolayı onlarca çocuğu ve torununu kaybeden ve Êzidiler arasında Şemê anne (Deyka Şemê veya tam adı ile Şemê Dêro Hesên) olarak çağrılan 65 yaşındaki kadın, "kendisine sadece çocuklarının resimleri ve gözyaşı kaldığını" ifade etmiştir. Şemê anne, yaşadıkları felaket karşısında ellerini açarak "Allah'ım bunu hak etmek için ne yaptık" diyerek haykırmıştır. Şemê anne hâlen Zaho'daki Çemê Mişko (Mişko Deresi) kampında IŞİD'in katlettiği evlatlarının acısı ile yaşama tutunmaktadır. Şengal dağına ulaşamayan Êzidiler içinde olan ve öldürülen yüzlerce kişiden otuz ikisi, Şemê annenin çocuk ve torunlarından olmuştur. Şemê anne yaşadıkları tüm acılara rağmen halkının umudunu yeşertmek için gençlere psikolojik destek vermektedir (Baadri, 2022: 64-65).

Çocuklarının IŞİD tarafından alıkonulmasına karşı çıkıp bunu canı pahasına savunan kadınlardan birisi de 53 yaşındaki Gulê annedir. IŞİD saldırıları sonucu Sinunu kasabasından Şengal Dağı'na kaçarken yakalanan Gulê anne, IŞİD'in çocuklarını almasına izin vermeyip elbiselerinin altında sakladığı silahla örgütün emirlerinden Selim Cezraway'i öldürmüştür. Bunun üzerine örgütün diğer mensupları Gulê anneyi kurşuna dizip bedenini diğer insanlara ibret olsun diye sokaklarda gezdirmiştir. Gulê annenin eşi Mam Reşo (Reşo amca), eşini direnişlerinin sembolü olarak görüp eşinin fotoğrafını evinin duvarına asmıştır (Kirkuknow.com, erişim: 23.09.2023; Baedri, 2021). 17 yaşındaki Êzidi kızı Eşvak, 3 Ağustos 2014'te IŞİD terör örgütü mensuplarınca kaçırılmıştır. Ebu Humam veya gerçek ismi ile Mehmet Reşit adındaki bir militan Eşvak ile zorla evlenmiştir. Ebu Humam ve eşi, Eşvak'a işkence yapmanın yanında

kendisinin İslamiyet'e geçmesi için Eşvak'a baskı yapmışlardır. Eşvak; Telafer, Musul, Beac gibi kentlerde günlerce açlık, susuzluk ve tecavüze maruz kalmış ve nihayetinde terörden kaçmayı başarmıştır. IŞİD eline düşüp kurtulduktan sonra psikolojisi bozulan ve memleketini terk edip yurt dışına kaçan nice Êzidi kadın gibi Eşvak da Almanya'ya yerleşmiştir. Eşvak sonraki süreçte IŞİD'lilerin mahkemesine katılmak için Almanya'dan Irak'a gelip tanıklık yapmıştır. Eşvak'ın amacı intikam almak değil; mağdur insanlara karşı işlenmiş suçların cezasız kalmamasını sağlamaktır (Baadri, 2022: 75-81). Dr. Nexem Newzad Hasan, IŞİD saldırıları sonucu Duhok'tan göç eden bir Êzidi kadın olarak IŞİD tarafından işkence, istismar ve tecavüz edilen Êzidi çocuklarına psikolojik ve tıbbi destek vererek onların normal hayata dönmelerini sağlamaya çalışan bir jinekologdur. Dr. Nexem Newzad Hasan, ayrıca uluslararası konferans ve forumlarda Êzidilerin yaşadıkları trajedileri dünyaya duyurmaya çalışan bir aktivisttir. Bu anlamda Dr. Nexem Newzad Hasan, 2016 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından "Cesur Kadın" ödülüne ve sonraki süreçte buna benzer birkaç ödüle daha layık görülmüştür (<https://kirkuknow.com/tr/myStory/235>, erişim: 22.09.2023).

Feminist teori, kadınların tarihsel olarak maruz kaldığı ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin neden olduğu sosyal, siyasal ve ekonomik eşitsizlikleri analiz ederek, bu yapıların değişim ile dönüşümünü savunan bir yaklaşımdır. Bu anlamda kadınların söz konusu ayrımcılık ve eşitsizlik politikalarından kurtuluşunun önemli çıkış noktalarından birisi kadınların eğitim ve bilinç düzeylerinin yükselmesidir. IŞİD esaretinden kurtulmuş kadınlar hak ve hukuk mücadelesi vermenin yanında eğitime de önem vermişlerdir. Feminist teoriye göre kadınların çoğu hem kadınlık durumuna sahip çıkar hem de ondan nefret eder. Cinsiyetlerinden duydukları tiksinti kadınları kızlarına erkeksi bir eğitim vermeye teşvik edebilir. Çünkü eğitimsiz ve şiddete maruz kalmış kadın, kızının da aynı duruma gelmemesi için yapacağı en iyi şey kızını okutmaktır (Beauvoir, 2019:260). Julia Kristeva'nın dediği gibi kadın kendisinin köle gibi görülmesine izin vermemeli ve iştirak ettiği dünyanın çoğulluğunu meydana getirmelidir (Kristeva, 2012: 236). İngiliz filozof ve kadın hakları savunucusu Mary Wollstonecraft'a göre kadınların hak mücadelesinde temel nokta, eğitimle erkekle eşit seviyeye ulaşmalarıdır. Bu da bilgi ve erdemin işletilmesi ile mümkündür yani kadın, eğitim yoluyla erkeğin eşi olmaya hazırlanmazsa, bu durum bilginin ve erdemin ilerleyişine engel olur. Yaklaşık iki yüz yıl önce akıl, bilgi ve erdemin önemine vurgu yapan Wollstonecraft, kadının da bu değerlerle erkeğe eşit olacağını; fakat kendisinin de bu eşitliği erkeği bastırmadan gözetmesi gerektiğini dile getirmiştir (Wollstonecraft, 2022:13). Beauvoir'a göre feminizmin amacı, kadınların içinde bulunduğu şartları sınıf mücadelesi bağlamında ve aynı zamanda ondan bağımsız olarak toplumun zihin yapısını dönüştürmektir. Çünkü sosyalist ülkelerde bile kadın ve erkek eşitliği yoktur. Önemli olan kadınlara yönelik zihniyet değişimidir. Bu sağlandığında kadınlar kendi kaderlerini ellerine almış olacaklardır. Böylece kadınlar dâhil tüm toplum özgürleşecektir. Kadını özgürleştiren temel etmen, kadının eğitilmesi ve bilinç düzeyinin artırılmasıdır (Beauvoir, 1986).

6. Değerlendirme ve Sonuç

Feminist bakış açısı ile dünyada kadın ve çocuklar başta olmak üzere insanların karşılaştıkları sorunların ortak noktası; cinsiyet ayrımcılığı, emperyalist yayılma, ırkçılık, militarizm ve terördür. Ole Waever'e (1998) göre insanların yaşadığı güvenlik problemlerinin nedenleri arasında cinsel, dinsel, kültürel ve etnik kimlik farklılıkları vardır. Barry Buzan'a (1991) göre bireysel ve toplumsal tehditler ekonomik, fiziksel baskılar ve özgürlüklerin kısıtlanmasından kaynaklanır. Savaşlarda çocukların sahipsiz kalması, açlık ve hastalık gibi durumlarla karşılaşması mümkündür. Kadınlar

ise bu durumların hepsine maruz kalmasının yanında galip tarafın erkeklerince zorla sahiplenme, tecavüze uğrama, toplumsal dışlanma, tecavüz sonucunda istemeyen hamilelik ve buna bağlı doğum gibi travmatik sorunlarla karşılaşmaktadır. Savaş, çatışma veya terör saldırıları birlikte değerlendirildiğinde, bunların en önemli mağduru kadın ve çocuklardır (Altınsoy, 2022: 131). Çünkü savaş, terör, göç gibi olaylarda kadınlar hem yanındaki insanları koruma güdüsü ile hareket etmektedir hem de kendileri zor şartlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. IŞİD'in 2014 yılında Êzidi halkının yaşadığı alanlara saldırması sonucu Êzidi kadınları da savaşın her tür olumsuz sonuçları ile karşılaşmışlardır.

Bu araştırmada ulaşılan temel bulgulardan birisi, Êzidi toplumunun kimliğinin ve inancının IŞİD militanları tarafından tehlike olarak görülmesidir. Êzidi erkeklerinin öldürölüp kadınlarının da itibarsızlaştırılması bu bağlamda değerlendirilmelidir. IŞİD'in fiilleri 1990'lı yıllardaki çatışmalarda Sırların Müslüman Boşnaklara yaptığı katliam ve baskılarını hatırlatmaktadır. IŞİD'e benzer biçimde 1992-1995 yılları arasında Sırlar da dinî aidiyetlerinden dolayı Boşnak kadınlara karşı tecavüz eylemi ve kanlı saldırılar gerçekleştirmiştir (Alp, 2017). Ayrıca Êzidi kadınlarının IŞİD teröründen çektikleri, Almanların Yahudi halkına karşı işledikleri savaş suçları ve soykırım gibi değerlendirilebilir. Çünkü erkeklerin öldürölmesi, kadınların ırzına geçip yozlaştırılması bir çeşit yok etme stratejisidir. IŞİD'in Êzidi kadınlarına yaşattıkları zulümler ile 1940'larda Almanların Yahudi kadınlarına yaşattığı barbarlık ile çok benzerdir. Ama bir fark vardır ki Yahudiler; Êzidilerin aksine, tecavüze uğramış kadınları dışlamamışlardır. Yahudiler tecavüze uğramış ve bunun izlerini taşıyan kadınların kocaları tarafından sahiplenerek onurlarının koruması gerektiği anlayışını taşımışlardır (Brownmiller, 1984). Kadınlar her bakımdan asimetrik şiddetin muhatabı olmaktadır. Böylece silahlarla yerine getirilmeyen dehşet durumu cinsel ve ahlaki yozlaştırma ile yerine getirilmiş olur. Bu durum, şiddetin uygulayıcısı olan zihniyetin acziyetinin üst noktasıdır. Mesela Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya, Belçika'yı işgal ettiğinde tecavüz Belçika'yı aşağılatan bir metafor olarak birdenbire uluslararası alanda yerini almış ve bu olay yeni bir savaş stratejisi ile propaganda aracı olmuştur. Almanlar, savaşta aynı stratejiyi Fransız kadınlara da uygulamışlardır (Brownmiller,1993; Brownmiller, 1984). Tecavüz, o fiili gerçekleştirenin iktidarının son kırıntısı olarak değerlendirilmektedir. Savaşlar ve terörist eylemlerde tecavüz, düşmanın moral gücünü yok edip onu yenmenin bir aracı olarak görölmektedir. Bu araştırmanın konusu olan Êzidi kadınlar, IŞİD terör örgütü tarafından bir savaş ganimeti olarak göröldüğü için kadınlara karşı işlenen her tür insanlık dışı hareket örgüt militanlarınca mubah görölmüştür. IŞİD'in kadınları ve kız çocuklarını köleleştirmesi, onları insan pazarlarında satması, çocukları annelerinin gözü önünde şiddet ve istismara uğratması gibi fiillerin hepsi birlikte değerlendirdiğinde örgütün sadece kadınlara karşı değil; tüm insani değerlere karşı olduğunu ortaya koymuştur.

Uluslararası siyaset alanında "Kadın kimdir?" sorusuna cevap arayan araştırmaların ulaştığı yanıt, kadının erkek egemen zihniyetinin mağduru olduğudur. Fakat kadın düşmanlığını sadece Orta Doğu'daki radikal örgütler ekseninde ele almamak gerekmektedir. Batı'daki beyaz ırk üstünlüğü; anti-kadın, anti-feminizm, anti-toplumsal cinsiyet tavırları, aşırı sağ ideolojiler, kadın düşmanlığı üzerinde bina edilmiştir (Çolakoğlu, 2023). Beyaz ırkın kutsanması ve bunun devamında kadının devamlı doğurganlığın enstrümanı olarak addedilmesi kadını metaya dönüştürüp dışlamaktadır. Êzidi kadınları satın alan militan(lar), vahşi duygularını tatmin ettikten sonra satın aldığı parayı geri kazanmak için söz konusu kadını tekrar başka bir teröriste satmışlardır. Bu döngü, Êzidi kadınlarının hayatında bir rutine dönüşmüştür. Bir taraftan "Allahu Ekber" deyip İslam adına savaşıklarını söyleyen örgüt mensupları, diğer taraftan kadın bedenini

şehvi duygularına ve ticari münasebetlerine alet etmişlerdir. IŞİD, Êzidi halkını “dinsiz ve kafir” olarak etiketlendirip onların kadın ve çocuklarını ganimet olarak görmüştür. Mesela bu zorbalığın karşısında Leyla adındaki Êzidi kadın “Allah’ım, beni duyan ve acımı dinleyen tek kişi sensin... lütfen bana yardım et” nidasında bulunmuştur (Al Qaidi, 2018: 55). İslamî feminizm bağlamında konuya yaklaşıldığında İslam dinî ve kutsal kitabı Kur’an, kadın ile erkek eşitliğini ön plana çıkarmıştır. İslam dini, kadının erkek ile eşit haklara sahip olduğunu farklı ayetlerle insanlara bildirmesine rağmen örgütün, kadın bedenini savaşın bir aracı olarak kullanması bu örgütün İslam veya başka hiçbir inanç ile ilgisinin olmadığını kavratmaktadır. IŞİD militanları, esir ettikleri Êzidi kadınları mal gibi satmalarının yanında bu kadınlar hasta (regl dönemi) olduklarında bile onlara tecavüz etmekten kaçınmamışlardır. Onlara göre Êzidi halkı “kâfirdir” onları satmak, öldürmek ve kadınlarını kendilerine almak ilahi bir emirdir (Al Qaidi, 2019: 57). IŞİD tarafından esir edilmiş Êzidi kadınların temel insani ihtiyaçları bile karşılanmamıştır. Kadınların karşılaştıkları fiiller: açlık, işkence ve tecavüz olmuştur. Bu fiillerin amacı, kadınları yıldırma ve inançlarını değiştirmektir. Mülakatlardan anlaşıldığına göre Êzidi kadınları kendilerine uygulanan tüm zorluklara rağmen hem inançlarını koruyabilmişler hem de çocuklarına sahip çıkabilmişlerdir. Mesela örgüt mensupları, Êzidi kadınların Müslüman olması için onlara baskı yapmış, kadınlara Kur’an sûrelerini ezberletmeye çalışmışlardır. Örgüt mensupları, Êzidi inancı ile alay etmenin yanında esir ettikleri kadınlara sistematik tecavüzler de yapmışlardır. Bütün bu baskılara rağmen kadınların iradeleri üstün gelmiştir. Örgütün nihai amacı, Êzidi toplumunu ortadan kaldırmak olmuştur. Bu anlamda örgüt, Êzidi kadınlarını zorla hamile bırakarak onlardan doğacak çocuklar ile yeni bir nesil yetiştirerek egemenlik kurduğu yerde kalıcı olmayı hedeflemiştir. Nitekim militanların tecavüzüne maruz kalıp doğurdıkları çocuklarla Êzidi toplumuna kabul edilmeyen kadınlar, Êzidi toplumu içinde yeni sorunlara sebebiyet vermiştir. Êzidi inancına göre bir bebeğin anne ve babasının Êzidi olması gerekmektedir. Dolayısıyla tecavüz sonucu doğan çocuklar Êzidilerce kabullenilmediği gibi annelerine de bebeği ile toplumu arasında bir seçim yapma mecburiyeti dayatılmıştır. Bu durum esaretten kurtulmuş kadınların yaşamını daha da zorlaştırmıştır. Bu bakımdan kadınların cinsel kimliklerinden dolayı mağdur olmalarının yanında onların kendi toplumunun da baskısına maruz kalmaları bu durumun kadına yönelik cinsel ayrımcılığın geleneksel dinamiklerden kaynaklandığını göstermektedir. Oysa kadın, sadece kendi cinslerini değil tüm toplumu koruma güdüsü ile hareket etmektedir. Savaş, çatışma, doğal felaket gibi kriz durumlarında kadınlar çoğunlukla diğerlerini koruma içgüdüğü ile hareket etmektedir. Nitekim söz konusu kriz durumlarında erkekler kadın ve çocukları muhafaza etmek için girişimde bulunurlar; fakat çoğu zaman bu girişim, kadınlara zarar vermektedir (Koyuncu, 2013: 93; Tickner, 1999: 44-48). Bu referanslar bağlamında denilebilir ki Êzidi kadınları, bir taraftan inançlarını ve çocuklarını korurken öte taraftan, vermiş olduğu bedellere rağmen uluslararası alanda Êzidi toplumuna yönelik farkındalığın oluşmasına da öncülük etmişlerdir. Nadya Murad, Dr. Nexem Newzat Hasan, Eşvak gibi Êzidi kadınlar IŞİD esaretinden kurtulduktan sonra hem bireysel olarak kendilerinin hem de genel olarak toplumunun karşılaştıkları sorunları dünya devletlerinin gündemine sokabilmişlerdir. Bunun yanında IŞİD’in saldırı ve esaretinden sonra Êzidi toplumunun bilinçlenmeye başladığı görülmektedir. IŞİD’in eline düşmüş ve sonrasında kurtulmuş Êzidi kadınlar ile yapılan mülakatlarda bu kadınların çoğunun mekteplere kaydolduğu ve okuyup bilinçlenerek Êzidi halkı için kalem ile mücadele edecekleri aktarılmıştır. Mesela bu çalışmada hikâyesinden söz edilen kadınlardan birisi olan Eşvak, özgürlüğüne kavuştuktan sonra Arapça ve Almancanın yanında İngilizce de öğrenmiştir.

Sonuç olarak Êzidilerin büyük bir kısmı, Kuzey Irak Kürt Bölgesi'nde yaşamaktadır ve güvenlikleri Kürt güvenlik güçleri olarak bilinen Peşmergeler tarafından sağlanmaktadır. Ancak, askeri cephane ve silahlı militan bakımından güçlü olan IŞİD, Şengal gibi bölgelere saldırdığında Peşmerge ve yerel halk silahlı olmasına rağmen örgütle baş edememiş ve birkaç gün içinde bölgenin kontrolü IŞİD'in eline geçmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre 2014 yılının Ağustos ayında örgütün Êzidi yaşam alanlarına saldırması ile binlerce Êzidi öldürülmüş, kaybedilmiş, kaçırılmış ve evsiz kalmıştır. Binlerce Êzidi Suriye ve Türkiye başta olmak üzere farklı ülkelere göç etmiştir. Binlerce kişi günlerce Şengal Dağı'nda aç ve susuz kalmış, yüzlercesi ise susuzluk ve açlıktan dolayı hayatını kaybetmiştir. Araştırmada isimleri geçen Vinal, Moona, Manal, Eman, Aiman gibi kadınların hikâyesinin odak noktası “kaçırılma, tecavüz, dayak, istismar ve öldürülme” olmuştur. Êzidler bir bütün olarak IŞİD'in hedefi olmuştur, örgütün eline düşen erkekler ve yaşlı kadınlar katledilmiştir. Genç kadınlar ve küçük çocuklar örgüt tarafından esir alınmış ve köleleştirilmiştir. Örgüt, Orta Doğu'da baskı, zulüm ve terör yoluyla bir korku imparatorluğu oluşturmanın yanı sıra, kadın bedeni üzerinden de bir yıldırma politikası uygulamaya çalışmıştır. Örgütün yayın organlarında sergilenen ve insanların başlarının gövdelerinden ayrılmasını içeren görüntüler, dünya kamuoyunun psikolojisi üzerinde derin bir tahribat yaratmıştır. IŞİD'in amacı; bölgede dinî, ideolojik, radikal ve şeriata bağlı bir devlet kurmaktır. Örgüt söz konusu amaçlarına ulaşmak için korku, terör ve insanlığa karşı fiiller gerçekleştirmiştir. IŞİD'in tasarladığı devlet düzeninde, kendisi gibi düşünmeyen tüm kesimleri yok etme, kadın ve çocuk demeden baskı ve katliam yapmak vardır. IŞİD, Irak ve Suriye'de şiddet, katliam ve tecavüz üzerine kurulu bir devlet yaratmayı tasarlamıştır. Örgütün bu tasarısı uluslararası güçler ve söz konusu ülkelerdeki yerel güçlerin desteği ile tam bitirilememiş olsa da şuan için minimize edilmiştir. Araştırılan Êzidi kadınlar; IŞİD'in 2014'te Şengal'e saldırısı sırasında, örgütün radikal ideolojisi doğrultusunda fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Kadınlar köle olarak satılmış, zorla evliliklere zorlanmış ve örgüt bu yöntemlerle amaçlarına ulaşmaya çalışmıştır. Êzidileri örgüt esaretinden kurtarmak için Kürt Peşmerge güçleri ve uluslararası güçler etkin rol oynarken, onlara rehabilitasyon aşamasında travma terapisi, hukuki destek ve sosyal entegrasyon programları uygulanmıştır. Ancak toplumsal damgalama ve sosyo-kültürel zorluklar, sürecin önündeki önemli engeller olmaya devam etmektedir.

Kaynakça

a) Kitap ve Dergiler

- Acarer, E. (2017). *İŞİD ve Türkiye: Katili tanıyoruz* (İkinci Basım). Ayrıntı Yayınları.
- Ak, W. (2024). *Ji Serdema Dîrokê Heta Roja Me 174 Fermanêrîşên Li Ser Bawerîya Ezdayî*. Sitav Yayınları.
- Al Qaidi, X. T. (2018). *Layla and the nights of pain*. Erbil: Azadi Press.
- Al Qaidi, X. T. (2019). *Şeva revîna Zînê: Ji bîrhatinên jînkê Êzdî li Koço*. Erbil: Rojhelat Yayınevi.
- Alusî, Ş. M. es-S. (1993). *Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'ân'i'l-azîm ve's-seb'i'l-mesânî* (30 cilt). Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Altınsoy, Z. D. (2022). Bir savaş stratejisi olarak cinsel şiddetin feminist teori ve uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Suçlar ve Tarih/International Crimes and History*, 23, 117-140.
- Allison, C. (2001). *The Yezidi oral tradition in Iraqi Kurdistan*. Curzon Press.
- Amedi, B. (1991). *Kürtler ve Kürdistan tarihi* (Birinci Cilt). Fırat Dicle Yayınları.
- Arendt, H. (1994). *İnsanlık durumu*. B. S. Şener (Çev.), İletişim Yayınları.
- Astarian, G. & Arakelova, V. (2003) *Malak Tawus: The peacock angel of the Yezidis. Iran and the Caucasus*, Cambridge, 7 (1-2), 1-36.
- Atmaca, A. Ö. & Gözen Ercan, P. (2018). Uluslararası güvenliği yeniden düşünmek: uluslararası ilişkiler disiplininde feminist eleştiriler. *Uluslararası İlişkiler*, 13(59), 19-31. DOI: <https://doi.org/10.33458/uidergisi.523824>
- Aydın Koyuncu, Ç. (2012). Feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımları açısından güvenlik konusunun analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(1), 111-139.
- Alp, İ. (2017). Srebrenitsa soykırımı (Temmuz 1995). *Avrasya Etüdleri*, 52(2), 153-197.
- Aydın, M. (1996). Uluslararası ilişkilerde yaklaşım, teori ve analiz. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 51(1), 71-114.
- Baadri, K. (2022). *Kevokên siya Tavus (The Doves of Peack's Shadow)*. İran: Tahran Yayınevi.
- Badran, M. (2002). Islamic Feminism: What's in a name?, *Al-Ahram Weekly Online*, 17(23). <https://lists.h-net.org/cgi-bin/logbrowse.pl?trx=vx&list=h-gender-mideast&month=0202&week=a&msg=36gRovnx9tmjEDf0KDXg&user=&pw=>
- Barham, S. (2018). *You are just watching: the story of yazdi children who survived the Islamic State*. Erbil: Rojhelat Publishing.
- Barzani, M. (2021). *Bo Dîrokê*. A. Zêrevan (Çev.), Avesta Yayınları.
- Beauvoir, S. (1986). *Ben bir feministim: Alice Schwarzer ile konuşmalar*. Ayşe, Minu ve Sedef (Çev.), Kadın Çevresi Yayınları.
- Beauvoir, S. (2019). *İkinci Cinsiyet: Yaşanmış deneyim* (Cilt: II). G. Savran (Çev.), Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (Koç-Kam) Yayınları.
- Bendi, E. (2012). *Bahdînan Anfal*. Duhok: Khaney Publications.
- Bozan, M. (2012). *Şeyh Adi b. Musafir: Hayatı, menkabevi yönü ve Yezidi inancındaki yeri* (1. Baskı). Nubihar Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Brown, S. (1998). Feminism, international theory, and international relations of gender inequality. Millennium: *Journal of International Studies*, 17(13).
- Brownmiller, S. (1975). *Against our will: men, women, and rape*. New York: The Ballantine Books.
- Brownmiller, S. (1984). *Cinsel zorbalık: İrza tecavüz olgusunun kısa tarihçesi*. (S. Öncü (Çev.), İstanbul: Cep Kitapları.
- Brownmiller, S. (1993). *Against our will: Men, women, and rape*. Fawcett Columbine Publication.
- Bulut, F. (2002). *Ortadoğu'nun solan renkleri: Bedeviler, Çerkezler, Nusayriler, Dürziler, Yezidiler*, Berfin Yayınları.
- Bunzel, C. (2015). State caliphate: The ideology of the Islamic State. *The Brookings Protect on U.S. Relations with the Islamic Word*, Analysis Paper, no:19.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. New York and London: Routledge.
- Butler, J. (2014). Cinsiyet belası: feminizm ve kimliğin altüst edilmesi (4. Baskı). B. Ertür (Çev.), Metis Yayınları.

- Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the Post-Cold War Era* (2nd ed). Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Chanter, T. (2019). *Toplumsal cinsiyet*. M. Erguvan (Çev.), Folk Kitap.
- Cremer, C. (2006). *Civil war is not a stupid thing: Accounting for violence in Developing Countries*. London: Hurst and Company.
- Çelik, H. (2022). Kadınların dövülmesi meselesi (Nisâ Suresi 34. ayet bağlamında bir tahlil). *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi*, 11(Haziran), 1-29. <https://doi.org/10.54958/iad.1070019>
- Çolakoğlu, S. (2023). Aşırı sağ terör gruplarında kadınlar: Geleneksel kimliklere meydan okumak mı? Geleneksel kimlikleri sürdürmek mi?. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (7), 179-199.
- Desbois, F. P. & Nastasie, C. (2018). *The Terrorist Factory: ISIS, the Yazidi Genocide, and Exporting Terror*. Arcade Publishing.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin üç ana akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri. *International Journal of Social Science*, (43), 523-532.
- Eroğlu, D. (2018). *İŞİD ağları: Türkiye’de radikalleşme, örgütlenme ve lojistik*. İletişim Yayınları.
- Erol, A. (2021). Toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında feminist yaklaşımların bir analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 31-54. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1003401>
- Firestone, S. (1970). *The dialectic of sex: The case for feminist revolution*. New York, NY: William Morrow.
- Goodman, A., Bergbower, H., Perrotte, V. & Chaudhary, A. (2020). Survival after sexual violence and genocide: Trauma and healing for Yazidi Women in Northern Iraq. *Scientific Research/Health*, 12, 612-628. https://www.researchgate.net/publication/342240367_Survival_after_Sexual_Violence_and_Genocide_Trauma_and_Healing_for_Yazidi_Women_in_Northern_Iraq
- Heywood, A. (2010). *Siyasi İdeolojiler* (2.Baskı). İstanbul: Adres Yayınları.
- Güç, A. (2008). İslamcı feminizm: Müslüman kadınların birey olma çabaları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 649-673.
- Güller, M.A. (2014). *İŞİD kara terör*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Gülnihal, E. (2018). Yezidiliğin oluşum sürecinde tasavvufun etkisi. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 10(1), 172-196.
- Hooks, B. (2000). *Feminism is for everybody: Passionate politics*. Cambridge, MA: South End Press.
- İbrahim, H. (2019). *Koço: Ferma Reş*. Erbil: Rojhelat Yayınları.
- Jeffrey, S. & Holstein, K. (2020). *Shadow on the mountain: A Yazidi memoir of terror, resistance and hope*. New York: Da Capo Press.
- Kakeyi, F. (2009). *Ronahiya Zerdestî*. Weşanên AVA.
- Kaplan, Y. (2013). *Günümüz yezidiliği*. Nübihar Yayınları.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kenane, S. (2011). *Tanzimul kaide vel harakatul cihadiyye fil Irak*. Ürdün: Darul Amene Yayınları.
- Keti, F. (2019). *Kocho Village: 13 days from the hell of Islamic State* (Second Edition). Printed at the expense of Mr. Nechirvan Barzan's Office.
- Kizilhan, J. I. & Noll-Hussong, M. (2017) Individual, collective, and transgenerational traumatization in the Yazidi. *BMC Medicine*, 15, 198.
- Kowalska, D. (2017). *The fourth wave of American Feminism: ideas, activism, social media*. master thessis, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi) Warsaw University, Warsaw.1-73
- Koyuncu, A. (2013). Feminizm. *Uluslararası İlişkiler Kuramları II* (4. baskı), içinden (92-114). T. Arı ve E. Toprak (Çev.), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kreps, B. (2010) Radical Feminism. S. McCann and S.Kim (Eds.), *Feminist Theory Reader*, London: Routledge.
- Kreyenbroek, P. G.ve Rashow, K. J. (2005). *God and Sheikh Adi are perfect: Sacred poems and religious narratives from the Yazidi Tradition*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Kreyenbroek, P. G. (2014). *Ezidilik: arka planı, dini adetleri ve metinsel geleneği*. A. Gökçen ve D. Tanla (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kristeva, J. (2012). *Kadın Dehası*. Z. Mertoğlu Oğur (Çev.), Pinhan Yayıncılık.
- Kristeva, J. (2014). *Korkunun güçleri: İğrençlik üzerine deneme* (2. Baskı). N. Tural (Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Mikhail, D. (2018) *The beekeeper: Rescuing the stolen women of Iraq*. New Directions.
- Millet, K. (1987). *Cinsel politika* (2. Baskı). S. Selvi (Çev.), Payel yayınları.
- Moghadam, V. (2002). *Islamic Feminism and Its discontents: Toward a resolution of the debate*. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 27(4), 1135-1171.
- Naiman, J. (1988). *Marksizm ve feminizm: iki ayrı kuram*. S. Özkal (Çev.), Amaç Yayınları.
- Nalbant, F., & Korkmaz, T. (2019). Feminist teori temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin türkiye bağlamında değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 165-186. <https://doi.org/10.22466/acusbd.633806>
- Sadîni, M. X. (2023). *Türkiye’de Kürt Olmak*. 2B Yayınları.
- Salloum, S. (2016). *Êzîdîs In Iraq: Memory, beliefs, and current genocide*. Archieve of Prince Bayazid Ismail's Family.
- Schmermund, E. (2018). *ISIS and the yezidi genocide in Iraq*. Rosen Young Adult Publisher.
- Okçu, D. (1993). *İslam’dan ayrılan cereyanlar: Yezidilik ve Yezidiler*. Birleşik Yayınları.
- Özdemir, Ö. (2015). Savaş ve çatışmalarda şiddetin kurbanları kadınlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 39, 310-318.
- Schneider, M. D. (2007). About women, war and darfur: The continuing quest for cender violance justice. *North Dakota Law Review*, 83, 915-996.
- Sular, M. E. (2019). *Modern İran’da Zerdüştiler: tarih, kültür, inanç ve ritüel*. Eski Yeni Yayınları.
- Taraporewala, I. J. I. (2011). *Zerdüşť dini Zerdüşť’ün Gataları üç unutulmuş din: Mitraizm, Maniheizm, Mazdakizm* (2.Baskı). N. Damar (Çev.), Avesta Yayınları.
- Tickner, J. A. (1999). Searching for the princess?. Feminist perspectives in international relations, *Harvard International Review*, 21 (4), 44-48.
- Tickner, J. A. (2001). *Gendering World Politics*. Columbia University Press.
- Torî. (2000). *Bir Kürt düşüncesi: Yezidilik ve Yezidiler*. Berfin Yayınları.
- Tosinê Reşid (2010). *Êzdîyatî*. Lis Yayınları.
- Tunç, H. (2018). İslamcı feminizm: kavramsal bir tartışma. *Antakiyat/Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(5), 235-247.
- Turan, A. (1993). *Yezidiler: Tarihçeleri coğrafi dağılımları inançları örf ve adetleri*. Eser Matbaası.
- Ünsal, Z. E. & Olçar, K. (2019). Avrupa’da radikalleşme ve DAES: DAES’in evrilmesi ve Avrupa güvenliğine yönelik tehditler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(29), 115-150.
- Waever, O. (1998). Insecurity, security and asecurity in the West European Non-War Community. A. Emmanuel & M. Barnett (eds.), *Security Communities*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wollstonecraft, M. (2022). *Kadın haklarının gerekçelendirilmesi*. B. Şahinli (Çev.), Can Yayınları.
- Wittig, M. (1981). One is not born a woman. *Feminist issues*, 1(2), 244-251.
- Xemo Xıdır, Ş. (2022). *Praktizekirina teori ya wergirtinê di edebiyata olî ya Êzidiyan da*. Senterê Beşikçi Bû Vekolinên Mirovatîyê, Weşanên Zankoya Duhok.
- Zeki Beg, M. E. (2018). *Kürtler ve Kürdistan tarihi* (On Birinci Baskı). V. İnce ve diğ (Çev.), Nûbihar Yayınları.

b) Gazeteler

- Altaş, G. (2022). IŞİD'in tecavüz mağduru Êzidi anneler konuştu: Bu çocuklar olmasaydı defalarca satılmış olacaktık!. Independent Türkçe, 17 Temmuz 2022 sayısı. Erişim adresi: <https://www.indyturk.com/node/532456/d%C3%BCnya/i%C5%9Fi%CC%87din-tecav%C3%BCz-ma%C4%9Fduru-%C3%8Azidi-anneler-konu%C5%9Ftu-bu-%C3%A7ocuklar-olmasayd%C4%B1-defalarca>.
- Acun, C. & Görücü, K. (2019). 5 Soru: Öldürülen DEAS Lideri Ebubekir Bağdadi. SETA, <https://www.seta.org/ebu-omer-el-bagdadi/5-soru-oldurulen-deas-lideri-ebubekir-bagdadi>
- Baedri, K. (2021). Hikayem: Deyka Gulê. Kirku Now. <https://kirkuknow.com/tr/myStory/151>.

- Chick, K. (2020). A radical german program promised a fresh start to Yazidi survivors of ISIS captivity. But some women are still longing for help. *Time Newspaper*. <https://time.com/5878967/yazidi-woman-germany-program/24>.
- Çiçek, N. (2014). Dünden bugüne Irak Şam İslam Devlet (İŞİD). *Time Türk Gazetesi*, <https://www.timeturk.com/tr/2014/06/11/dunden-bugune-irak-sam-islam-devleti-isisid.html>.
- Daniel, W. (2021) Gender, sex, and other nonsense. Erişim: <https://international.la-croix.com/news/ethics/gender-sex-and-other-nonsense/13865>.
- Dr. Nexem Newzad Hasan (2023). Hikayem: Dr. Nexem, Ezidi kadınların yaralarını sardı. <https://kirkuknow.com/tr/myStory/235>
- Ersöz, M., Kaytazoğlu, O. & Büyükgüner, S. (2019). İŞİD'in 6 yılı: Suriye ve Irak'ta neler yaşandı?. *BBC News*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50434154>
- Günaydın, A. (2019). Ezidi Yüksek Ruhani Meclisi tecavüz çocuklarına kapıyı kapattı. <https://www.indyturk.com/node/26226/d%C3%BCnya/ezidi-y%C3%BCksek-ruhani-meclisi-tecav%C3%BCz-%C3%A7ocuklar%C4%B1na-kap%C4%B1y%C4%B1-kapatt%C4%B1>
- Graham Harrison, E. (2017). I was sold seven times': the Yazidi women welcomed back into the faith. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/global-development/2017/jul/01/i-was-sold-seven-times-yazidi-women-welcomed-back-into-the-faith>
- Iraq: Women Suffer Under ISIS (5 Nisan 2016). *Human Right News*. <https://www.hrw.org/news/2016/04/06/iraq-women-suffer-under-isis>.
- Kirkuk Now (07.03.2023). Sünni Araplar Şengal'e dönmedi: Şengal'de bileşenler için yeni sorunlar ortaya çıktı. *Kirkuknow Online*. <https://kirkuknow.com/tr/news/69530>.
- Neuring, J. (2015). Yazidi sex slaves in ISIS captivity must escape - or hope to be purchased. *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/2015-08-06/ty-article/.premium/buying-back-isis-sex-slaves/0000017f-f633-d460-afff-ff771cfb0000>.
- Rudaw Gazetesi (03.08.2020). Şengal Katliamı: Bir insanlık dramı. <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/030820201>
- Otten, C. (2017). Slaves of İŞİS: the long walk of the Yazidi women. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/25/slaves-of-isis-the-long-walk-of-the-yazidi-women>
- Sönmez, G. & Duran, Z. (2022). İŞİD lideri Kureyşi'nin öldürülmesi ve olası sonuçları. *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM)*, <https://www.orsam.org.tr/tr/isisid-lideri-kureysin-in-oldurulmesi-ve-olasi-sonuclari/>, 04.12.2023.
- Tachibana, Y., Adams, B. & Cobiella K. (2015). Yazidi Women tell of rape and enslavement at hands of ISIS. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/storyline/isis-uncovered/yazidi-women-tell-rape-enslavement-hands-isis-n462091>.
- Wirdi Salih. (18.08.2021). Hikayem: Sibani, İŞİD'den kurtulduktan sonra sembolik mezarını ziyaret etti. *Kirkuk*. <https://kirkuknow.com/tr/myStory/176>.
- Ya'qube, L. (04.07.2022). Plight of Yazidi survivors continues, their voices unheard, *Rudaw*. <https://www.rudaw.net/english/opinion/04072022>.
- Yazidi women rescued after 8 years in ISIS captivity (03 Haziran 2023). *Rudaw*. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/030620231>.

Extended Abstract

The aim of this study is to investigate the events experienced by Yazidi women who were held captive by the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) in 2014. The research was conducted with questions such as, "What are the physical, sexual and psychological violence that Yazidi women were subjected to during ISIS attacks and the ideological, religious and political factors behind them? How did the rescue and rehabilitation processes for Yazidi women who were victims of ISIS work?" ISIS has adopted a belief system that calls the Yazidis "infidels" and that they must be destroyed. The organization has also subjected Yazidi women to practices such as sexual slavery and forced marriage. The data for this research was obtained from books, articles and newspaper reports written on women held captive by ISIS. For this study, research was conducted in libraries in the Kurdish Region of Northern Iraq, and books containing interviews with women whose freedoms were restricted by the organization were accessed. The data written in English, Arabic and Kurdish in the books in question were translated into Turkish by the author of this research and written in an academic format. In addition, articles written on Yazidi women were accessed and the research was tried to be enriched. The interviews used in the study were conducted by the authors of the books, newspapers and articles. The researcher evaluated the data collected in the literature in the context of the principles of feminist theory.

The majority of Yazidis live in the Kurdish region of Northern Iraq and their security is provided by the Kurdish security forces known as the Peshmerga. However, when ISIS, which is strong in terms of military ammunition and armed militants, attacked regions such as Sinjar, the Peshmerga and local people, despite being armed, were unable to cope with the organization and within a few days ISIS took control of the region. According to the findings of the research, thousands of Yazidis were killed, disappeared, kidnapped and left homeless after the organization attacked Yazidi living areas in August 2014. More than 400 thousand Yazidis migrated to different countries, primarily Syria and Turkey. Thousands of people were left hungry and thirsty on Mount Sinjar for about 10 days, and hundreds of them lost their lives due to thirst and hunger. The focus of the stories of women such as Vinal, Moona, Manal, Eman and Aiman, whose names were mentioned in the research, was "kidnapping, rape, beating, abuse and murder". Yazidis have been targeted by ISIS as a whole, but men and old women who have fallen into the hands of the organization have been massacred. Young women and young children have been taken captive and enslaved by the organization. In addition to creating an empire of fear in the Middle East through oppression, cruelty and terror, the organization has also tried to implement a policy of intimidation through women's bodies. The images displayed in the organization's media outlets, which include people's heads being separated from their bodies, have created deep damage to the psychology of the world public. ISIS's aim was to establish a new religious, ideological, radical and sharia-based state in the region. The organization has carried out acts of fear, terror and against humanity to achieve these goals. In the state order designed by ISIS, there is the annihilation of all groups that do not think like them, oppression and massacre, regardless of women or children. Although this plan of the organization could not be completed completely with the support of international powers and local powers in the countries in question, it has been minimized for now. The Yazidi women investigated were subjected to physical, sexual and psychological violence in line with the radical ideology of the organization during ISIS's attack on Shengal in 2014. Women were sold as slaves, forced into marriages and the organization tried to achieve its goals with these methods. While Kurdish Peshmerga forces and international forces played an active role in rescuing the Yazidis from the organization's captivity, they were provided with trauma therapy, legal support and social integration programs during the rehabilitation phase. However, social stigma and socio-cultural difficulties continue to be important obstacles to the process. As a result, radical religious pressures, political aims and ideological impositions have been identified behind the violence, rape and security violations that Yazidi women were subjected to during ISIS attacks.